

Minjastofnun
Íslands

The Cultural
Heritage Agency
of Iceland

Yfirlit yfir fornleifarannsóknir 2024

Agnes Stefánsdóttir (ritstj.)

2025

Ritstjórn
Agnes Stefánsdóttir

Ljósmyndir
Sjá myndaskrá aftast

Kort:
Ómar Valur Jónasson

Ljósmynd á forsiðu

Hafnir. Loftmynd af uppgraftarsvæðinu á Hjallanesi á sólríkum degi. Ljósmynd: Lísabet Guðmundsdóttir.

© 2025
Minjastofnun Íslands
Agnes Stefánsdóttir

Öll réttindi áskilin
ISBN
978-9935-9766-5-9

Minjastofnun Ísland
Suðurgata 39
101 Reykjavík
Ísland
(354) 570 13 00

postur@minjastofnun.is
www.minjastofnun.is

Efnisyfirlit

1.	Inngangur	4
2.	Reykjavík og nágrenni.....	5
2.1	Fornar rætur Árbæjar.....	5
2.2	Framnesvegur - lagnavinna	8
2.3	Vatnsstígur 10-12.....	9
2.4	Skúlagata á horni Klapparstígs.....	11
2.5	Skólavörðuholt.....	12
2.6	Vesturgata 30.....	13
2.7	Viðey götuskápur	14
2.8	Jörfi á Kjalarnesi. Könnunarskurðir vegna íbúðabyggðar	16
2.9	Brautarholt Kjalarnesi, skruðhús	19
3.	Vesturland	20
3.1	Framkvæmdaefirlit á Hömrum í Laxárdal	20
3.2	Ólafsdalur	21
3.3	Eyðibygðir miðalda: Mýrarkot í landi Ytra Miðfells Hvalfjarðarströnd	23
4.	Vestfirðir.....	25
4.1	Norðurfjörður 1, Árneshreppi.....	25
4.2	Strandir: Þústin og þúfan.....	26
4.3	Auðkúla – Arnarfjörður á miðöldum	28
4.4	Hrafnseyri	29
5.	Norðurland vestra.....	31
5.1	Þingeyrar í Húnaþingi. Samspil manns og náttúru.....	31
5.2	Verbúðalíf á Höfnum.....	32
5.3	FLASH – Kotið í Hegranesi	34
5.4	Fornleifarannsóknir í Hjaltadal/Hjaltadalur Archaeological Settlement Project	36
5.5	AD 1000: North American Vikings and Christian Conversion in Iceland	38
6.	Norðurland eystra.....	40
6.1	Rauðavík í Náttfaravíkum	40
6.2	Hofstaðir - nemendarannsókn	41
6.3	Syðra Lón í Langanesbyggð	43
6.4	Dalvíkurlína	45
6.5	Halldórsstaðir í Laxárdal	46
6.6	Ytri Varðgjá í Eyjafjarðarsveit.....	48
7.	Austurland	49
7.1	Arnórsstaðir í Jökuldal. Vegagerð	49
7.2	Fjörður, Seyðisfjörður, ofanflóðavarnir	51
7.3	Egilsstaðir 1, Múlaþing. Framkvæmdarannsókn.....	53
7.4	Stöð í Stöðvarfirði.....	54

7.5	Hnappavellir, Hornafirði	56
7.6	Forkönnun á minjum í Fagradal, Brúaröræfum	57
7.7	Fjóluhvammur 2, Fellabæ	59
7.8	Hlíðargata 7-9, Fáskrúðsfjörður	61
7.9	Nes og Bakkagil á Norðfirði. Ofanflóðavarnir	63
8.	Suðurland	65
8.1	Oddi á Rangárvöllum, Oddarannsóknin	65
8.2	Skálholt	67
8.3	Vesturbúðarhóll	69
8.4	Arfabót	71
8.5	Keldur á Rangárvöllum	72
8.6	Rimi í landi Laugardæla í Flóa	74
8.7	Hjalladæl á Eyrarbakka	75
8.8	Rimi/Rimakot vegna vegagerðar	77
8.9	Suður Foss í Mýrdalshreppi	78
9.	Reykjanes	79
9.1	Bessastaðakirkja	79
9.2	Gauksstaðir í Suðurnesjabæ	81
10.	Rannsóknir Minjastofnunar Íslands	82
10.1	Blikastaðir. Fornleifakönnun á friðlýstum minjum	82
11.	Myndaskrá	84

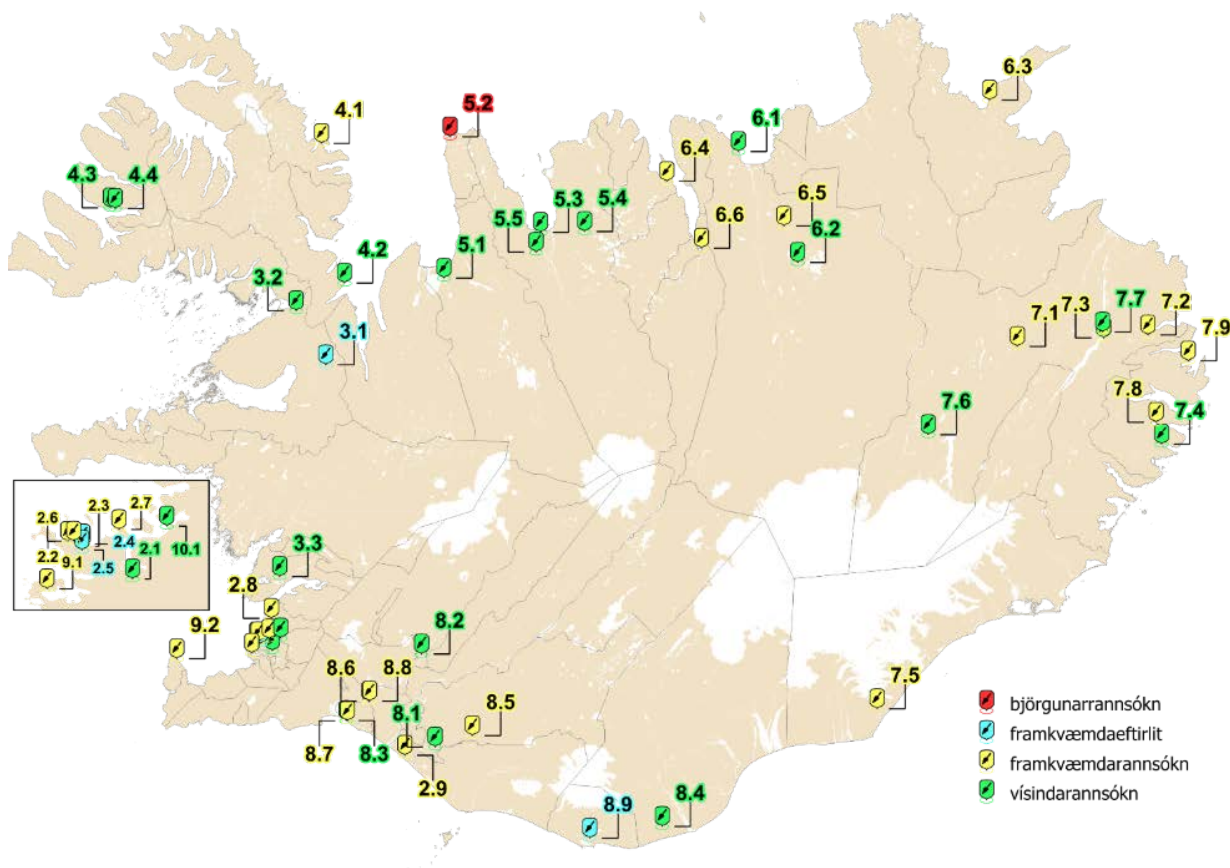
1. Inngangur

Samkvæmt lögum um menningarminjar nr. 80/2012 veitir Minjastofnun Íslands leyfi til fornleifarannsókna sem hafa jarðrask í för með sér, setur reglur um veitingu leyfa og hefur eftirlit með þeim. Í 11. lið 4. gr. reglna nr. 621/2019 um veitingu leyfa til fornleifarannsókna sem hafa jarðrask í för með sér segir:

Að lokinni vettvangsrannsókn hvers árs skal skila inn til Minjastofnunar Íslands eyðublaði þar sem fram koma grunnupplýsingar um gang rannsóknarinnar það árið. Minjastofnun Íslands mun gefa út yfirlit yfir fornleifarannsóknir hvers árs sem byggir á þessum upplýsingum.

Árið 2024 voru veitt leyfi til 50 fornleifarannsókna. Vísindarannsóknir voru 19, rannsóknir vegna framkvæmda voru 26, björgunarrannsóknir voru 1 og 4 leyfi voru vegna eftirlits með framkvæmdum. Ein rannsókn fór ekki fram og önnur hófst seint á árinu og fór að mestu fram á árinu 2025 og mun því koma fram í yfirliti þess árs. Voru fornleifarannsóknir með jarðraski því alls 48.

Rannsóknirnar eru settar upp í kafla eftir minjasvæðum þannig að byrjað er á höfuðborgarsvæðinu og farið réttsælis kringum landið og endað á Reykjanesi. Í kaflanum „Rannsóknir Minjastofnunar Íslands“ er gerð grein fyrir könnunarrannsóknum Minjastofnunar á árinu.

2. Reykjavík og nágrenni

Mynd 2. Nemendur að grafa í byggingum 19 og 22. Students at work in structures 19 & 22.
Ljósmynd: Sólrún Inga Traustadóttir.

2.1 Fornar rætur Árbæjar	
Leyfishafi: Sólrún Inga Traustadóttir	Fyrirtæki/stofnun: Háskóli Íslands/Borgarsögusafn Reykjavíkur
Rannsóknarnúmer: 201606-0078	Númer þ.JMS: 2024-22
Staðsetning: A 362653 N 404777	Póstnúmer: 110 Reykjavík
Vettvangsrannsókn hófst: 6.5.2024	Vettvangsrannsókn lauk: 31.5.2024
Tegund rannsóknar: vísindarannsókn	Aðferð: uppgröftur

Vettvangsrannsókn í Árbæ í Reykjavík stóð yfir dagana 6. maí - 31. maí 2024 og tóku alls fimm fornleifafræðingar þátt ásamt 9 nemendum á vettvangsnámskeiði Háskóla Íslands, FOR406.
Markmið rannsóknarinnar er að rannsaka hinar fornu rætur Árbæjar, upphaf og þróun búsetu á staðnum.

Grafið var á tveimur svæðum, líkt og undanfarin ár; á bæjarhólnum (AC) og í öskuhaug (B). Áhersla var lögð á tvær samliggjandi byggingar á bæjarhólnum, annarsvegar nr. 19 og hinsvegar nr. 22. Útveggir hlöðunnar, sem byggð var um 1910 og stóð á svæðinu til ársins 1949, raska báðum byggingunum. Í byggingu 19 var þykkt torfhrun og grjót grafið sem fallið hafði inn í hana og gólflögin undir því voru rannsökuð. Lítið hringlaga eldstæði með flatrí hellu fannst í byggingunni ásamt litlu rauðleirsbroti og viðarskafti. Þrjú örformgerðarsýni voru tekin úr sniði í gólflögunum sem bíða frekari greininga. Fjarlægð voru nokkur jarðlög sem tilheyrðu byggingu 22 og samanstóðu af móösku-, kola- og torfblönduðum lögum. Byggingin hefur verið túlkuð sem eldhús en þetta er þó enn óstaðfest því engar hlóðir né eldstæði hafa fundist enn sem komið er. Gripir úr byggingu 22 eru m.a. járnhlutir og naglar, skósóli, brýni, hnappar og glerbrot. Byggingarnar tvær deila mjóum torf-og grjóthlöðnum vegg, eru samtíða og hafa verið notaðar einhverntímann á tímabilinu 16.-18. öld. Þær ganga báðar inn í vestursniði í átt að uppistandandi bæjarhúsum Árbæjar. Byggingarnar á eftir að fullgrafa og því ekki öll kurl komin til grafar um aldur þeirra og hlutverk.

Í öskuhaugnum var lögð áhersla á austurhluta haugsins, beint norðan við smiðjuna. Þykk móöskulög, blönduð torfi og kolum voru grafin. Einnig fiskibeinalag en ofan á því lá nokkuð stór en brotin fiskisleggja úr steini. Aðrir helstu gripir sem fundust í haugnum eru frá 17.-19.öld; leirker, flösku glerbrot, skæri, skeifur, naglar og finni málmgripir eins og bjalla, prjónn og hnappar.

Auk þessa var grafinn könnunarskurður í meinta fjárhústóft, nr. 262-127 í Fornleifaskrá Reykjavíkur, þar sem hún er skráð með tvö hól og í því stærra er op/dyr til suðurs. Staðsett um 30 m norður af Prófessorbústaðnum Kleppi á safnlóð Árbæjarsafns. Markmiðið með skurðinum var að gefa nemendum tækifæri á að læra að grafa könnunarskurð en einnig að ákvarða aldur tóftarinnar og meta hlutverk hennar. Niðurstöðurnar komu hins vegar skemmtilega á óvart en um var að ræða djúpa niðurgrafna skotgröf eða byrgi frá tímum hersins hér á landi í seinni heimsstyrjöld. Byrgið var hlaðið með olíubrusum, fylltum af jarðvegi. Ofan þessum hleðslum lá ruslslag með allskonar nútíma rusli sem hafði síðar verið kveikt í. Nokkrir steinar sem gætu hafa verið hleðslusteinar úr eldri tóft voru í skurðinum en ekki sáust annars nein ummerki um fjárhús né útihús af einhverju tagi í skurðinum.

English Summary

Open excavation was carried out at Árbær farm mound in Reykjavík May 6th - May 31st, 2024. The farm mound is located within the Árbær Open-Air Museum. Five archaeologists and 9 students took part in the fieldwork. The field course in archaeology (FOR406) of the University of Iceland has been an annual event at Árbær since 2018. Excavation continued in the same areas as past years; area AC (east of the Árbær farmhouse) and area B (next to the smithy in the museum area) where the midden is situated.

Emphasis was placed on two buildings in area AC this year, building no. 19 and 22. These buildings have both been truncated by a later building in the area and extend into the east facing profile of the excavation area. Dense turf collapse and stones were removed from structure 19 and floor deposits underneath were examined. A small circular hearth with a flat slab among with a small fragment of pottery and wooden shaft was discovered in the structure. Three micromorphology samples were taken from the floor deposits and are awaiting further analysis. Peatash, turf and charcoal deposits were removed from house 22. The house is thought to be a kitchen, but this is still a bit unclear. Artifacts retrieved from 22 are iron objects & nails, shoesole, whetstone, buttons and glass. These two structures share a thin turf & stonewall, they are contemporary and were in use somewhere

between 16th to 18th century. However, they have not been fully excavated so this interpretation might change.

Focus was set on the east part of the midden, located north of the smithy in the museum area. The midden consists mostly of peatash layers. A large number of fishbones were sampled from the midden but on top of the bones was a half fish hammer. Artifacts retrieved from the midden are from 17th-19th century; glass & pottery sherds, iron nails, horseshoe, scissors and other more fragile metal objects; pin & buttons.

In addition to area AC & B, a new test trench was made in alleged sheepfold (nr. 262-127 in Fornleifaskrá Reykjavíkur Survey report from 1995). The aim was to determine if it was in fact a sheepfold and attempt to date the structure. However, this turned out to be a bunker or trenches from WWII, made with oil containers filled with soil and gravel.

Mynd 3. Vinnumynd- Horft upp Framnesveg.

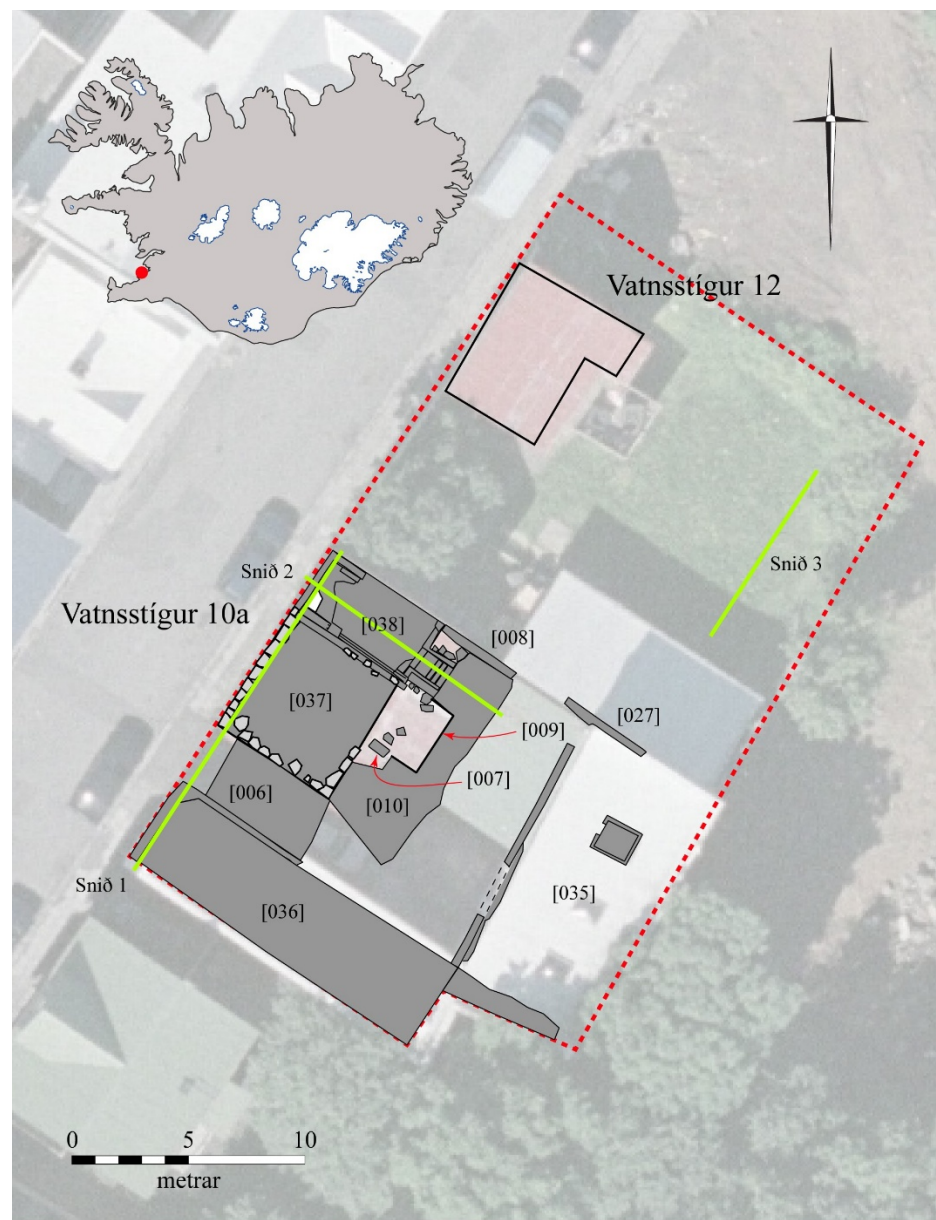
2.2 Framnesvegur - lagnavinna	
Leyfishafi: Jóhanna Valgerður Guðmundsdóttir	Fyrirtæki/stofnun: Fornleifastofnun Íslands ses.
Rannsóknarnúmer: 202403-0067	Númer ÞJMS: 2024-7
Staðsetning: A 356066 N 408600	Póstnúmer: 101 Reykjavík
Vettvangsrannsókn hófst: 14.3.2024	Vettvangsrannsókn lauk: 14.8.2024
Tegund rannsókna: framkvæmdarannsókn	Aðferð: blönduð tækni

Minjastofnun Íslands óskaði eftir eftirliti með framkvæmdum á Framnesvegi og gatnamótum Framnesvegar, Hringbrautar og Sólvallagötu og var öll framkvæmdin vöktuð. Í og við gatnamót Sólvallagötu og Framnesvegar fundust mógafirir í sniðum. Voru þær myndaðar og skráðar. Magnús Á. Sigurgeirsson, gjóskulagafræðingur skoðaði sniðin. Niðurstaða Magnúsar var að gafirnar væru líklega frá síðustu öldum.

English Summary

Late winter of 2024 The Cultural Heritage Agency of Iceland requested supervision of planned construction work of Veitur in Framnesvegur from Sólvallagata and into Hringbraut. The watching brief revealed archaeology at the intersection. There remains of peat cutting (turbary) was found in few places in the profiles. Magnús Á. Sigurgeirsson, tephrochronologist examined the sections and concluded the peat cutting area was likely from the last few centuries. The archaeology was recorded before further construction work took place.

Mynd 4. Yfirlitskort sem sýnir afstöðu minja innan framkvæmdasvæðis. Ljósmynd: Stefán Ólafsson / Loftmyndir ehf.

2.3 Vatnsstígur 10-12	
Leyfishafi: Stefán Ólafsson	Fyrirtæki/stofnun: Fornleifastofnun Íslands ses.
Rannsóknarnúmer: 202403-0120	Númer ÞJMS: 2024-15
Staðsetning: A 357636 N 408115	Póstnúmer: 101 Reykjavík
Vettvangsrannsókn hófst: 12.4.2024	Vettvangsrannsókn lauk: 28.6.2024
Tegund rannsóknar: framkvæmdarannsókn	Aðferð: blönduð tækni

Um miðjan maí 2024 óskaði Félagsstofnun stúdenta eftir því að Fornleifastofnun Íslands ses tæki að sér framkvæmdaefirlit á lóðum 10a og 12 við Vatnsstíg í Reykjavík. Vinna hófst á vettvangi 12. apríl 2024 og lauk með afléttingu á vöktun 28. júní 2024. Byrjað var á því að hreinsa yfirborðsjarðveg af lóðunum til að athuga hvort einhverjar minjar væru þar sem ekki sáust á yfirborði. Allar

mannvistarleifar sem fundust innan þessara lóðamarka voru grafnar fram og skráðar. Þegar því hafði verið lokið var grafið niður á klöpp og allur laus jarðvegur af þeim fjarlægður. Á lóðunum stóðu áður hús sem byggð voru 1898. Þegar vinna hófst við þessa rannsókn stóð íbúðarhúsið á lóð 12 enn á sínum stað en búið var að rífa íbúðarhúsið á lóð 10a og einnig önnur hús sem á þeirri lóð höfðu staðið.

English Summary

In mid-May 2024 the Icelandic Student Services (Félagsstofnun stúdenta) contracted the Institute of Archaeology (Fornleifastofnun Íslands) to carry out a watching brief of proposed work on the plots of Vatnsstígur 10a and 12 in Reykjavík. The work was carried out between the 12th of April and 28th of June 2024. At first the overburden was removed to confirm that archaeology was still preserved at the site. All the archaeology uncovered was exposed, recorded and removed. Two buildings originally constructed in 1898 were recorded. The building on plot 12 was still standing when work at the site started, while those on plot 10a had been torn down, both the original building as well as structures which had subsequently been built on the site.

Mynd 5. Framkvæmdasvæðið horft í suðvestur. Ljósmynd: Helga Jónsdóttir.

2.4 Skúlagata á horni Klapparstígs	
Leifyfishafi: Gylfi Björn Helgason	Fyrirtæki/stofnun: Fornleifastofnun Íslands ses.
Rannsóknarnúmer: 202403-0151	Númer ÞJMS: 204-11
Staðsetning: A 357595 N 408340	Póstnúmer: 101 Reykjavík
Vettvangsrannsókn hófst: 25.3.2024	Vettvangsrannsókn lauk: 29.4.2024
Tegund rannsóknar: framkvæmdarannsókn	Aðferð: blönduð tækni

Minjastofnun Íslands fór fram á eftirlit með framkvæmdum vegna vinnu við uppsetningu nýrrar endastöðvar Stætó við Skúlagötu (við gatnamót Klapparstígs). Heimildir eru um að tómthúsið Klöpp hafi verið á þessum slóðum ásamt 10 minjum.

Grafið var fyrir ljósastaurum, niðurföllum og gangstétt á svæðinu ásamt einum skurði fyrir lögnum og aðstöðuhúsi starfsmanna Strætó. Mikil jarðvegsskipti hafa átt sér stað áður á svæðinu. Skurðirnir voru grafnir suðvestanmegin meðfram Skúlagötu. Einu minjarnar sem komu í ljós var móðskulög á tveimur stöðum, annars vegar þar sem einn ljósastaur var settur og hins vegar þar sem grafið var fyrir starfsmannahúsinu. Gripir úr þessum lögum bendir til að þeir séu frá seinni hluta 19. aldar til 20. aldar.

English Summary

The Cultural Heritage Agency of Iceland ordered a watching brief due to construction of a new bus stop at Skúlagata. Desktop-survey revealed possible 11 sites of archaeological significance nearby, including the cottage Klöpp. The work revealed that this area had been heavily disturbed by previous development work, and very little archaeology was encountered across the trenches, some peat ash deposits and a small number of artefacts dated to the late 19th century.

2.5 Skólavörðuholt	
Leyfishafi: Hildur Gestsdóttir	Fyrirtæki/stofnun: Fornleifastofnun Íslands ses.
Rannsóknarnúmer: 202404-0004	Númer ÞJMS: 2024-13
Staðsetning: A 357513 N 407714	Póstnúmer: 101 Reykjavík
Vettvangsrannsókn hófst: 2.4.2024	Vettvangsrannsókn lauk: 8.5.2024
Tegund rannsóknar: framkvæmdarannsókn	Aðferð: hreinsun sniða

Minjastofnun Íslands tilskipaði vöktun á framkvæmdum Veitna á gatnamótum Skólavörðustígs, Njarðargötu og Frakkastígs. Framkvæmdir voru þegar hafnar þegar Fornleifastofnun tók við verkefninu, en athugun á sniðum leiddi í ljós að jarðvegsskipt hafði verið á öllu svæðinu og því engar minjar að sjá. Það sama kom í ljós í öllum öðrum skurðum á svæðinu, og því engin mannvistarlög skráð.

English Summary

The Cultural Heritage Agency of Iceland stipulated that a watching brief had to be carried out on work by Veitur at the junction of Skólavörðustígur, Njarðargata and Frakkastígur. The development had already started when Fornleifastofnun took on the project, but an investigation of the trenches revealed that the area had been heavily disturbed by modern development work, and no archaeological deposits were observed. The same remained true for subsequent trenches, so no archaeology was recorded within the site.

Mynd 6. Yfirlit yfir vesturhluta byggingarreitsins. Ljósmynd: Bjarni F. Einarsson.

2.6 Vesturgata 30	
Leyfishafi: Bjarni F. Einarsson	Fyrirtæki/stofnun: Fornleifafræðistofan
Rannsóknarnúmer: 202408-0071	Númer ÞJMS: 2024-63
Staðsetning: A 356658 N 408624	Póstnúmer: 101 Reykjavík
Vettvangsrannsókn hófst: 20.8.2024	Vettvangsrannsókn lauk: 23.8.2024
Tegund rannsóknar: framkvæmdarannsókn	Aðferð: uppgröftur

Markmið framkvæmdaefirlitsins var að kanna hvort fornleifar kynnu að leynast undir yfirborði lóðarinnar við Vesturgötu 30. Ekkert fannst sem gaf tilefni til annarra mótvægisáðgerða. Einstaka gripir frá seinni tíð svo sem plast, fáein leirtausbrot og steinkolsmolar.

English Summary

The aim of the inspection of the earth work on Vesturgata 30, was to see whether cultural layers or archaeological remains were to be found on the site. Nothing of that kind was observed, only few recent artefacts such as plastic, few fragments of ceramics and coke, all recent rubbish.

Mynd 7. Götuskápur við spennistöð í Viðey. Ljósmynd: Margrét Björk Magnúsdóttir.

2.7 Viðey götuskápur	
Leyfishafi: Margrét Björk Magnúsdóttir	Fyrirtæki/stofnun: Borgarsögusafn Reykjavíkur
Rannsóknarnúmer: 202406-0117	Númer ÞJMS: 2024-39
Staðsetning: A 361281 N 409805	Póstnúmer: 104 Reykjavík
Vettvangsrannsókn hófst: 4.6.2024	Vettvangsrannsókn lauk: 4.6.2024
Tegund rannsóknar: framkvæmdarannsókn	Aðferð: hreinsun sniðs

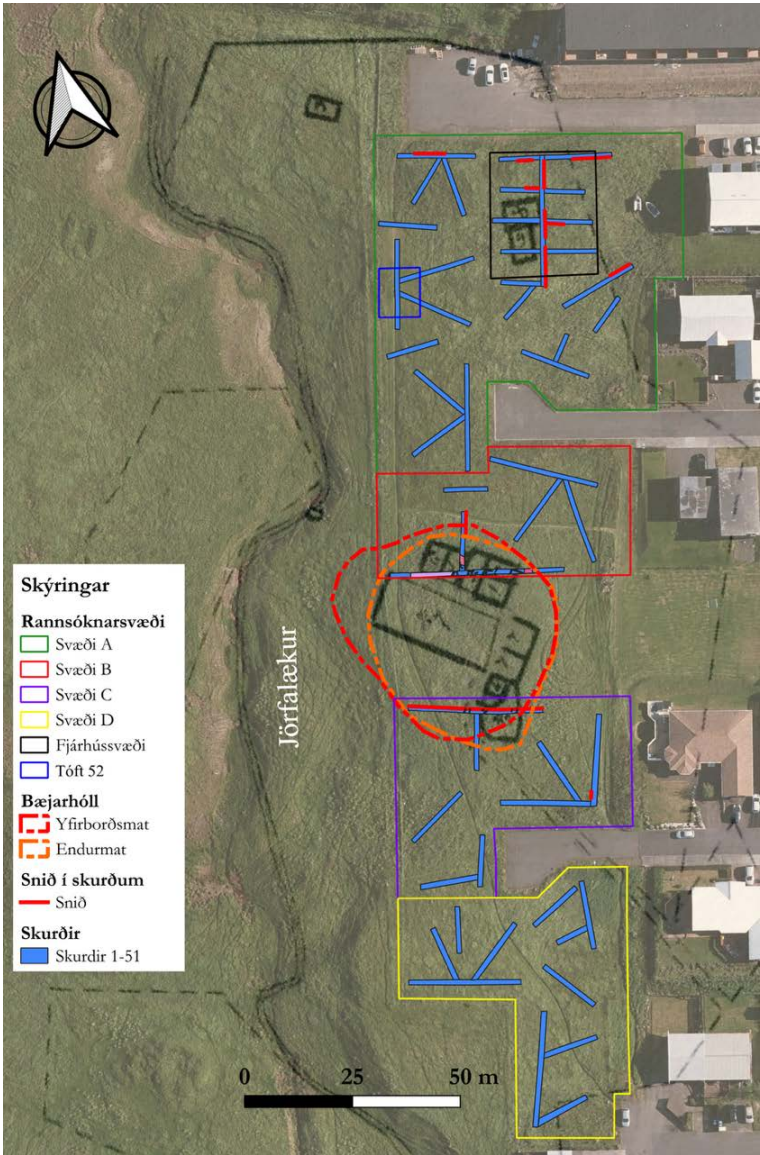

Fyrirhugað var að setja niður götuskáp fyrir viðhald á útilýsingu í Viðey. Reykjavíkurborg var í samstarfi við Veitur um að taka tengingar við götulýsingu út úr dreifistöðvum Veitna og setja niður orkumæli og stýringu til að starfsfólk Reykjavíkurborgar hafi aðgengi til að sinna viðhaldi á útilýsingu og breytingum á kerfinu án aðkomu Veitna. Borgarsögusafn Reykjavíkur tók að sér framkvæmdaeftirlit með jarðraski vegna framkvæmdarinnar og sá Margrét Björk Magnúsdóttir um eftirlitið þann 4. júní 2024.

Skápurinn var settur niður á röskuðu svæði við lagnir frá spennistöðinni, út frá vesturhorni hennar. Spennistöðin var byggð árið 1988 inn í stóran hól norðaustan við Viðeyjarstofu. Áður fór fram fornleifarannsókn á hólnum sem leiddi í ljós að hann var geysistór haugur af móösku, öskuhaugur sem reyndist vera fimm metra hár og var talið að hann gæti hafa hlaðist upp allt frá upphafi búsetu á svæðinu. Framkvæmdin vegna götuskápsins hafði ekki áhrif á fornleifar, öskuhauginn sem kom í ljós við suðaustur mörk á rannsóknarsvæði frá árunum 1987-1995. Grafinn var skurður ofaná og suðaustan við lagnir frá spennistöð og skápurinn settur niður þar. Skurðurinn var við suðaustur mörk á rannsóknarsvæði frá árunum 1987–1995 á röskuðu svæði en hluti af öskuhaugnum var í suðvestursniði sem var hreinsað. Í því var móaska með torfslettum, kolasmiti og flísum af brenndum beinum.

English Summary

The city of Reykjavík in cooperation with Veitur planned to install a street cabinet for maintenance of outdoor lighting in Viðey. The cabinet was placed in a disturbed area near the pipes from a substation, from its western corner. The substation was built in 1988 into a large hill northeast of Viðeyjarstofa. An archaeological investigation of the hill had previously revealed that it was a gigantic pile of moss ash, an ash heap that turned out to be five meters high and was thought to have accumulated since the beginning of settlement in the area. The construction of the street cabinet did not affect the archaeological remains, the ash heap that was discovered at the southeastern boundary of the research area from 1987-1995. A trench was dug above and southeast of the pipes from the substation and the cabinet was placed there. The trench was at the southeastern boundary of the research area from 1987-1995 in a disturbed area, but part of the ash heap was in a southwesterly direction that was cleaned. It contained moss ash with patches of turf, charcoal, and chips of burnt bones.

Mynd 8. Skurðir á svæðum A-D í heimatúni og bæjarhól að Jörfa á Kjalarnesi í ágúst 2024. Tóft 52 fannst í skurðum 19-21 í norðvesturhluta túns (blár ferhyrningur). Ljósmynd: Eva Bryndís Ágústs dóttir.

2.8 Jörfi á Kjalarnesi. Könnunarskurðir vegna íbúðabyggðar	
Leyfishafi: Sólveig G. Beck	Fyrirtæki/stofnun: Fornleifastofnun Íslands ses.
Rannsóknarnúmer: 202407-0116	Númer ÞJMS: 2024-56
Staðsetning: A 362255 N 418490	Póstnúmer: 116 Reykjavík
Vettvangsrannsókn hófst: 22.7.2024	Vettvangsrannsókn lauk: 26.8.2024
Tegund rannsóknar: framkvæmdarannsókn	Aðferð: blönduð tækni

Reykjavíkurborg áætlar úthlutanir á 11 byggingalóðum í Grundahverfi á Kjalarnesi, innan heimatúns bæjarins Jörfa sem hefur verið í byggð a.m.k. síðan á 16. öld. Búið var að slétta yfir minjar í heimatúni innan rannsóknarsvæðis. Framkvæmdasvæðið er í tveimur hlutum og á milli þeirra er kjarni bæjarhólsins á Jörfa sem var undanskilin með vilja. Áætlaðar lóðir sneiða þó bæjarhól að hluta

að norðan og sunnan. Að auki voru heimildir um fjárhús og heystæði innan samhliða lóða að Jörfagrund 41/43/45 og 47/49/51. Svæðið var skráð af Borgarsögusafni árið 2019. Minjastofnun Íslands fór fram á forkönnun á fornleifum á svæðinu vegna fyrirhugaðra framkvæmda (sjá umsagnarskýrslu Sigurðar Bergsteinssonar fyrir hönd Minjastofnunar frá 12. febrúar 2024) en kröfurnar voru síðar uppfærðar og miðuðust rannsóknirnar 2024 við könnunarskurði á 10% af úttektarsvæðinu, samtals 800 m². Á grundvelli könnunarskurða gerði svo Minjastofnun kröfu um heildaruppgröft á húsi sem kom í ljós (sjá neðar). Út frá kröfum MÍ voru markmið rannsóknar þessi:

1. Að meta umfang og uppsöfnun í bæjarhól (293-1) og varpa ljósi á aldur minja.
2. Að staðsetja fjárhús og heystæði (293-4) ef einhverjar minjar eru eftir undir sverði, leggja mat á umfang og aldur þeirra og ganga úr skugga um hvort eldri minjar leynist undir rústunum.
3. Að kanna hvort aðrar óþekktar minjar finnast undir sverði í heimatúni innan áætlaðra lóða og meta umfang þeirra og eðli.

Á vettvangi voru opnaðir 51 prufuskurður, samtals um 812 m². Almennt gildi um svæðið að það var talsvert raskað en gjóskur fundust í jöðrum heimatúns in situ. Talið er að þar hafi fundist Landnámsgjóskan (LNL, ca. 977 AD) og Katla 1500, en sú greining bíður staðfestingar. Í sléttuðum bæjarhólnum reyndust minjar ágætlega varðveittar. Efst í skurðum 29-32 í hólnum komu í ljós yngstu hleðslur bæjarhúsa og móðskulög umhverfis þau rétt undir yfirborði. Bæjarhóllinn er um 50x50 m að flatarmáli og líklega um 2-3 m á þykkt þar sem hann er þykkastur. Ekki er vitað hvort niðurgrafinn kjallari eða búr hafi verið í húsunum. Ekki er ljóst hversu lengi var búið á hólnum en í jöðrum hans í skurðum sáust hvorki óhreyfð ummerki um Kötlu 1500 eða LNL. Fjárhús og heystæði 293-4 virðast horfin vegna sléttunar, líklega um miðja 20. öld. Óljós ummerki fundust þó sem staðfestu staðsetningu þess. Við gerð kerfisbundinna könnunarskurða komu aðeins í ljós skýr merki um áður óþekktar búsetuminjar á einum stað, í samtengdum skurðum 19-21 í norðvesturhluta heimatúns. Að kröfu MÍ var þar opnað stærra svæði (9x9 m) út frá mótum skurðanna þriggja og tóftin grafinn upp að fullu. Grafir voru 4 fasar af tóftinni (A), allir yngri en 1500 AD. Tóftin hefur líklega gegnt fleiru en einu hlutverki á líftíma sínum, m.a. sem smiðja. Tekin voru kolasýni fyrir C14 greiningar.

English Summary

The City of Reykjavík plans to allocate 11 building plots in Grundahverfi in Kjalarnes, within the home field of the farm Jörfi, inhabited at least since the 16th century. The home field within the study area had been levelled. The construction area is in two parts, and between them is the core of the farm mound at Jörfi, which was deliberately excluded. Planned plots, however, partially cut the farm mound to the north and south. In addition, there were records of a sheep house and a hay store (heystæði) within the parallel plots of Jörfagrund 41/43/45 and 47/49/51. The area was surveyed by the Reykjavík City Museum in 2019. The Icelandic Cultural Heritage Agency (MÍ) requested a survey of archaeological remains in the area due to the planned construction, but the requirements were later updated and the research in 2024 was based on an exploratory excavation of 10% of the construction site, a total of 800 m². Based on exploratory excavations, MÍ made a demand for a complete excavation of a house ruin that was discovered (ruin A; see below). The objectives of this study were:

1. To assess the extent and accumulation at the farm mound (293-1) and shed light on the age of the archaeological sites.

2. To locate the sheep house and hay store (293-4), ascertain if remnants could be found, their extent and age.

3. To investigate whether other unknown archaeological remains could be found below the surface within the construction area and assess their extent and nature.

At the construction site, 51 test trenches were opened, totalling about 812 m². In general, the natural soil profile was quite disturbed within the area, but two tephra layers were found in situ at its north and south the edges. It is believed that these are the Landnám tephra (LNL, ca. 977 AD) and Katla 1500, but that diagnosis awaits confirmation. In trenches 29-32 in the farm mound, the youngest building remains and substantial layers of peat ash surrounding them were revealed just below the surface and are well preserved. The farm mound is about 50x50 m in size and probably about 2-3 m thick where it is the thickest. Duration of habitation at the Jörfi farm is unclear.

The sheep house and hay store seem to have been removed during levelling, probably in the middle of the 20th century. However, vague traces were found that confirmed their location. Systematic test trenches revealed clear signs of one previously unknown building remains in interconnected trenches 19-21 in the northwestern part of the home field. At the request of MÍ, a larger area 52 (9x9 m) was opened at the intersection of the three ditches and the ruin was fully excavated. It was split into four separate phases, all younger than 1500 AD. It has probably played more than one role during its lifetime, i.e. a forge.

Mynd 9. Botn könnunarskurðarinn. Mögulegt eldstæði frá fyrstu tíð að koma í ljós. Ljósmynd: Vala Garðarsdóttir.

2.9 Brautarholt Kjalarnesi, skróðhús	
Leyfishafi: Vala Garðarsdóttir	Fyrirtæki/stofnun: VG fornleifarannsóknir
Rannsóknarnúmer: 202407-0043	Númer ÞJMS: 2024-48
Staðsetning: A 418667 N 360564	Póstnúmer: 116 Reykjavík
Vettvangsrannsókn hófst: 20.7.2024	Vettvangsrannsókn lauk: 15.8.2024
Tegund rannsóknar: Framkvæmdarannsókn	Aðferð: könnunarskurður

Vegna fyrirhugaðra framkvæmda við Skróðhús í landi Brautarholts á Kjalarnesi var ákveðið að kanna með fornleifarannsókn í formi könnunarskurðar, eðli og umfang mögulegra mannvistarleifa á svæðinu áður en reist yrði hús. Rannsóknin er gerð að beiðni sóknarnefndar Brautarholtskirkju.

Niðurstaða: Mannvistarlög var að finna í umræddum könnunarskurði að er virðist frá fyrstu tíð, mikið rask vegna framkvæmda hefur verið á svæðinu vegna búsetu undanfarna áratugi.

English Summary

Due to planned construction at Skróðhús in the land of Brautarholt, Kjalarnes, it was decided to carry out an archaeological investigation in the form of a trial trench. The purpose was to examine the nature and extent of possible cultural remains in the area prior to the erection of the building. The investigation was commissioned by the parish committee of Brautarholt Church.

Results: Cultural layers were identified within the trial trench, apparently dating from the earliest period of settlement. However, the area has been heavily disturbed by various activities and construction associated with habitation in recent decades.

3. Vesturland

Mynd 10. Drónamynd af rannsóknarsvæðinu á Hömrum. Ljósmynd: K. Martin.

3.1 Framkvæmdaeftirlit á Hömrum í Laxárdal	
Leyfishafi: Kevin Martin	Fyrirtæki/stofnun: Sjálfstætt starfandi
Rannsóknarnúmer: 202406-0014	Númer ÞJMS: 2024-33
Staðsetning: A 385259 N 525686	Póstnúmer: 371 Búðardalur
Vettvangsrannsókn hófst: 6.6.2024	Vettvangsrannsókn lauk: 12.6.2024
Tegund rannsóknar: framkvæmdaeftirlit	Aðferð: könnunarskurðir

Framkvæmdaeftirlit fornleifafræðings fór fram að Hömrum í Laxárdal í júní 2024. Teknir voru nokkrir profuskurðir í túngarða sem áður höfðu verið skráðir sem minjar þar sem leggja átti nýtt vegstæði í gegnum nokkra þeirra. Engar aðrar fornleifar fundust í skurðunum. Þá voru einnig gerðir nokkrir profuskurðir á svæðið þar sem fyrirhugað er að reisa hús og skemmu. Engar fornminjar eða leifar fundust við rannsóknina.

English Summary

A programme of archaeological monitoring took place at the farm of Hamrar in Laxárdalur in June 2024. Several previously registered farm boundaries were sectioned and recorded in advance of a private road construction. The results revealed no evidence of any underlying archaeological features or deposits. In addition several test trenches were excavated into the area of a planned house and storage building. No archaeological deposits or artefacts were identified during the project.

Mynd 11. Drónamynd af svæðinu við lok rannsókna. Horft í norðaustur. Ljósmynd: Hildur Gestsdóttir.

3.2 Ólafsdalur	
Leyfishafi: Hildur Gestsdóttir	Fyrirtæki/stofnun: Fornleifastofnun Íslands ses.
Rannsóknarnúmer: 201709-0076	Númer ÞJMS: 2024-31
Staðsetning: A 372736 N 548580	Póstnúmer: 371 Búðardalur
Vettvangsrannsókn hófst: 10.6.2024	Vettvangsrannsókn lauk: 5.7.2024
Tegund rannsókna: vísindarannsókn	Aðferð: uppgröftur

Markmið vettvangsrannsókna í Ólafsdal sumarið 2024 var að ljúka uppgreftri á svæði vestan við skálann sem var grafinn upp á árunum 2018-2021. Þar hefur komið í ljós það sem líklega hefur verið einhvers konar útivinnusvæði sem var samtíða seinni notkunarskeiðum skálans. Minjar á þessu svæði hafa verið mjög brotakenndar, engin skýr merki eru um að þar hafi verið mannvirki undir þaki og bendir allt til að þar hafi verið gerðar tíðar breytingar (t.d. veggir rifnir og nýir hlaðnir utan í eldri) og nýtingin á svæðinu hafi að öllum líkindum verið árstíðarbundin. Nokkur steinfóðruð keröld og gryfjur voru grafnar upp, og vonast er til að greining á sýnum sem tekin voru í og við þau varpi frekara ljósi á þá starfsemi sem þarna fór fram.

Veglegustu minjarnar var að finna austast á svæðinu, meðfram vesturvegg skálans. Þar var vegghleðsla sem liggur meðfram vesturlangvegg skálans, og eru líklegast leifar af mannvirki sem hefur verið reist upp við skálann, en hefur þó eitthvað raskast vegna seinni tíma framkvæmda. Rannsóknin 2024 leiddi hins vegar í ljós eldri mannvistalög, lífræn jarðlög, sem liggja undir þennan vegg, og gætu verið eldri en skálinn sjálfur. Engar vísbendingar um þessi eldri jarðlög sást í forrannsókn á svæðinu, og því var ekki gert ráð fyrir því við skipulagningu verksins að eldri mannvist væri að finna á svæðinu. Ekki náðist að ljúka rannsóknum á þeim, en rannsókn á vesturhluta svæðisins er lokið.

English Summary

The main aim of the 2024 season at Ólafsdalur was to finish the excavation of the area west of the the long-house which was excavated at the site between 2018-2021. The results of the work in this area indicates that this was mainly an external activity area contemporary with the later phases of the long house.

The archaeology has been very fragmented. There has been no indication that these were roofed structures, and there appear to have been frequent changes made (for example walls partially torn down or added to structures), as well as indications that the use of the area was seasonal. A few stone lined cists and pits were excavated, and it is hoped that analysis of samples taken from these will help to shed some light on the activities carried out there.

The most substantial remains were found in the eastern part of the site, a turf and stone wall built along-side the western wall of the long house. These are most likely the remains of a structure built up against the long house which was subsequently damaged by later activity at the site. Excavations in 2024 revealed older organic deposits underneath the turf wall. which may pre-date the long house itself. No indications of these older deposits were seen in the preliminary studies carried out at the site, so they were not factored into the planning of the field work in 2024. Excavations in this part of the site were not completed, but excavations in the western half of the site are finished.

Mynd 12. Verið að hnitsetja borkjarna. Ljósmynd: Gylfi Björn Helgason.

3.3 Eyðibýggðir miðalda: Mýrarkot í landi Ytra Miðfells Hvalfjarðarströnd	
Leyfishafi: Gylfi Björn Helgason	Fyrirtæki/stofnun: Fornleifastofnun Íslands ses
Rannsóknarnúmer: 202408-0070	Númer ÞJMS: 2024-62
Staðsetning: A 365774 N 436136	Póstnúmer: 301 Akranes
Vettvangsrannsókn hófst: 16.8.2024	Vettvangsrannsókn lauk: 12.9.2024
Tegund rannsókna: Vísindarannsókn	Aðferð: Blönduð tækni

Þessa rannsókn má flokka sem forrannsókn fyrir stærri rannsókn sem nú er sótt um styrk fyrir til Rannís og miðar að því að greina eyðibýggðir á Íslandi. Meginmarkmið Rannís verkefnis er að greina félagsleg áhrif upphafs og brotthvarfs eyðibýggða miðalda (EBM) á 12.-15. öld á Íslandi. Í því verkefni munum við nýta gögn úr sögulegum heimildum, safna nýjum gögnum með fornleifafræðilegri vettvangsvinnu og greina um 5000 staði í Ísleif, sem gerir okkur kleift að búa til öflug landslagslíkön með gagnrýnninni notkun á landfræðilegu upplýsingakerfi. Þær spurningar sem leitað var svara við í þessari forrannsókn snerust um að afla frekari vitneskju um eðli, útbreiðslu og umfang mannvistarleifa, sem og aldri og gerð Mýrarkots.

Mýrarkot er á grónum melhól í flötu mýrlendi sem hefur verið ræst fram með skurðum. Alls voru teknir 62 borkjarnar í og við tóftir á Mýrarkoti. Borinn var 1,2 m langur. Aðeins fannst mannvist við tóftir Mýrarkots en þó fannst engin mannvist í tóftum B0-15:013_02 og 05. Lítil jarðvegsupsöfnun hefur verið á

hólnum sem tóftirnar eru á. Ekki var því hægt að fara mikið dýpra en 50 sm nema í undantekningartilvikum. Svört gjóska kom í ljós þegar borað var í gegnum tóft BO-015:013_01 og 06. Hún lá yfir mannvist á svæðinu, á um 17-18 sm (á tóft 06) og undir mannvist á um 30 sm dýpi á tóft 01. Tekin voru gjóskulagasýni og verða þau seinna greind af gjóskulagafræðingi.

Tekinn var skurður í meintan túngarð Mýrarkots, SSV við bæjartóftirnar. Skurðurinn var 1 x 2,5 m að stærð. Túngarðurinn reyndist vera náttúruleg þúfumyndun.

English Summary

The Institute of Archaeology, Iceland, carried out preliminary research on an abandoned farm in Borgarfjörður, W-Iceland. This preliminary analysis sits within the larger remit of a possible Rannís project that the institute and others are seeking to fund. The aim of this Rannís project is to analyse the social implication of the appearance and abandonment of deserted medieval settlements in 12th-15th century in Iceland. We will draw from high-quality evidence found in historical sources, gather new data with archaeological fieldwork, and re-analyse c 5000 sites in Ísleif, which will allow us to create robust landscape models through a critical use of geographical information systems. In this preliminary research we sought to advance our understanding of the nature and extent of the archaeology of Mýrarkot and if possible, the dating of the farm. Overall, 62 cores were taken. The auger was 1,2 m long. Archaeology was only detected inside the ruins and outhouses of Mýrarkot; still, no archaeology was identified in ruins BO-13:15_02 and 05. Due to a low accumulation of soil at the site, we could usually not go deeper than 50 cm, unless in some specific circumstances. Black tephra was detected when coring through ruin BO-15:013_06 (17-18 cm deep, above the archaeology) and on ruin 01 (c 30 cm deep, under the archaeology). Tephra samples were taken and they will be analysed at a later stage by a tephra specialist.

A trench, c 1 x 2,5 m long was taken in a possible home field boundary which was lying just SSW of ruin 01. No archaeological features were identified or finds recovered in the trench, and the boundary is a natural feature.

4. Vestfirðir

Mynd 13. Yfirlitsmynd yfir profuskurðina tvo sem grafnir voru í íbúðarhúsalóð B. Ljósmynd: Svavar Níelsson.

4.1 Norðurfjörður 1, Árneshreppi	
Leifishafi: Svavar Níelsson	Fyrirtæki/stofnun: Antikva ehf
Rannsóknarnúmer: 202407-0139	Númer ÞJMS: 2024-58
Staðsetning: A 383479, N 619355	Póstnúmer: 542 Árneshreppur
Vettvangsrannsókn hófst: 25.7.2024	Vettvangsrannsókn lauk: 25.7.2024
Tegund rannsókna: Framkvæmdarannsókn	Aðferð: Blönduð tækni

Í stuttu máli fundust engar mannvistarleifar á þeim svæðum sem Minjastofnun lagði til að yrðu rannsökuð á fyrirhuguðum lóðum í landi Norðurfjarðar 1 í Árneshreppi. Tveir könnunarskurðir voru grafnir á fyrirhuguðu framkvæmdasvæði á íbúðarhúsalóð B, en þar fundust engin umtalsverð ummerki um mannvist. Þegar bæjarhólinn var sléttaður um 1960 virðist jarðýta hafa fjarlægt öll ummerki um mannvist og rústir sem voru á íbúðarhúsalóð B. Undir grasrótinni var lítið jarðvegslag ofan á stórsteinótttri urð, sem hvíldi á jökulruðningi. Frístundahúsalóð 2 var rannsökuð með jarðvegsborun, en engar mannvistarleifar fundust þar. Sama aðferð var notuð á íbúðarhúsalóð A, en þar fundust heldur engin ummerki um mannvist.

English Summary

In short, no archaeological remains were found in the areas recommended for investigation by the Cultural Heritage Agency of Iceland on the proposed plots in the land of Norðurfjörður 1 in Árneshreppur. Two test trenches were dug in the proposed construction area of Residential Plot B, but no significant signs of human habitation were found. When the farm mound was leveled around 1960, it appears that a bulldozer removed all traces of habitation and ruins that were on Residential Plot B. Beneath the grass layer, there was a thin soil layer over large rocky debris, which rested on glacial till. Recreational Plot 2 was investigated with soil drilling, but no archaeological remains were found there. The same method was used on Residential Plot A, but no signs of human habitation were found there either.

Mynd 14. Í Frásögur um fornaldarleifar segir að fáeinar "grafir steinsettar" finnist "hjá Grjóta sunnan til Steingrímsfjörð í Óss landeign" (1983:438). Horft í norðaustur á eina meintu gröfina. Minjarnar eru í stórhættu vegna landbrots. Ljósmynd: Einar Ísaksson.

4.2 Strandir: Þústin og þúfan	
Leyfishafi: Einar Ísaksson	Fyrirtæki/stofnun: Háskóli Íslands
Rannsóknarnúmer: 202405-0044	Númer ÞJMS: 2024-26
Staðsetning: margar	Póstnúmer: 531 Hvammstangi
Vettvangsrannsókn hófst: 1.6.2024	Vettvangsrannsókn lauk: 1.8.2024
Tegund rannsókna: Vísindarannsókn	Aðferð: könnunarskurður

Markmið rannsóknarinnar var að sjá hvort kuml gætu verið að finna á nokkrum stöðum á Ströndum. Sumarið 2024 má líta á sem "pilot" verkefni eða stiklu, en áætlað er að fara í mun umfangsmeiri rannsóknir sumarið 2025.

10 staðir voru kannaðir. Jarðvegsbor var notaður á þeim öllum. Teknir voru 4-6 borkjarnar í kringum hvern stað. Ef eitthvað grunsamlegt kom í ljós, sem benti til mannvistar, var tekin prufuskurður. Var það einnig gert á nokkrum öðrum stöðum þó að jarðvegsbor gæfi ekkert til kynna.

8 af 10 stöðum voru neikvæðir, en 2 staðir báru augljós merki um mannvist.

Á Broddadalsá, "leiði Brodda" fundust viðarkol suðaustanvert við þústina og í lítilli dæld, einnig suðaustan við þústina en 40cm frá þústinni sjálfri. Kolin voru allt að 2cm í ummál og nokkuð mikið af þeim. Prufuskurðurinn sem var tekinn var heldur lítill. Í borkjarna 4 fundust viðakol á 5 1/2cm dýpi, á 6cm dýpi og á 9cm dýpi. Í borkjarna 7 fannst kolasmitaður jarðvegur á 20cm dýpi. Við nánari athugun kom í ljós dæld i jörðinni þar sem borkjarni 4 var tekinn. Í kjölfarið var tekinn prufuskurður í þústina suðaustanverða.

Rekaviðurdrumbur lá í hlið þústarinnar og var hann fjarlægður og grafið niður þar sem drumburinn var. Skurðurinn var lítill (20cm djúpur og 35cm langur). Ekkert annað fannst á Broddadalsá og var greftri hætt þegar í ljós kom að um mannvist væri að ræða.

Á Kirkjubóli í Staðardal fannst grafinn kantur og smávegis af torfi. Um er ræða "meintan haug" og búið var að grafa prufuskurð í "hauginn" fyrir einhverjum

árum og voru skýr merki um fagmannleg vinnubrögð en skurðurinn var þó farinn að gróa á hliðunum. (Tilkynnt var um þennan gamla prufuskurð 24. apríl 2024 til Minjavarðar Vestfjarða).

Gamli skurðurinn var stækkaður um 10cm á hverja hlið og var að lokum 60cm á lengd og breidd og 50cm djúpur. Á 50m dýpi kom í ljóst kantur, þar sem augljóst skil voru á milli hreyfðar jarðar og óhreyfðar (sjá skýrslu) og var þá greftri hætt. Í borkjarna 6 í "haugnum" suðvestanverðum kom í ljós torf á 11-14cm dýpi.

English Summary

The goal of the research was to see if Viking-Age burials could be located at selected sights in Strandir, northwestern Iceland.

10 places were examined by using a soil sampler and some small trenches were dug out.

8 places were negative but 2 were positive.

The first positive was at Broddadalsá, at "the mound of Broddi." Soil sample 4 and 7 showed coals and a small trench (20cm deep) on the southeastern side of the mound confirmed a large deposit of coals.

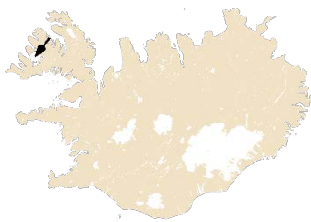
The second positive was at the abandoned farm Kirkjuból in Staðardalur. A previous trench was widened and deepened and a clear difference between disturbed soil and unaffected soil could be detected at 50cm depth.

Soil sample number 6 revealed turf at 11-14cm depth.

Mynd 15. Skurður tekið í N. Ljósmynd: Margrét Hrönn Hallmundsdóttir.

4.3 Auðkúla – Arnarfjörður á miðöldum	
Leyfishafi: Margrét Hrönn Hallmundsdóttir	Fyrirtæki/stofnun: Náttúrustofa Vestfjarða
Rannsóknarnúmer: 201506-0065	Númer ÞJMS: 2024-53
Staðsetning: A 294243 N 592084	Póstnúmer: 466 Bíldudalur
Vettvangsrannsókn hófst: 28.8.2024	Vettvangsrannsókn lauk: 28.8.2024
Tegund rannsóknar: vísindarannsókn	Aðferð: uppgröftur

Gerður var lítill könnunarskurður í tóft sem kom í ljós eftir greiningar á fjarkönnunarmyndum. Skurðurinn var 1x2 m á lengd. Tóftin var töluvert frá bæjarstæðinu. Könnunarskurðurinn leiddi í ljós að um var að ræða lítið útihús, veggir úr torfi og grjóti. Húsið var 4 m á lengd og 2 á breidd að innanmáli. Engin marktæk góflög voru í húsinu.

Miðað við hversu lítið var eftir af veggjum og tofið var í sama lit og torfið í hinum húsunum er líklegt að þetta hús tengist landnámbænum á Auðkúlu og se samtíða því. Notkun er óþekkt en líklega er um að ræða lítið útihús eða aðhald fyrir dýr.

English Summary

A small trial trench was excavated in a structure that came to light following analysis of remote sensing images. The trench measured 1 x 2 m. The structure lay some distance from the main farmstead. The trench revealed a small outbuilding, with walls constructed of turf. The building measured 4 m in length and 2 m in width internally. No significant floor layers were identified. Given how little remained of the walls and that the turf matched the material used in the other buildings, it is likely that this structure was associated with the settlement at Auðkúla and contemporary with it. Its function is unknown, though it was probably a small outbuilding or an enclosure for animals.

Mynd 16. Yfirlit við lok rannsókna af rannsóknarsvæði. Ljósmynd: Margrét Hrönn Hallmundsdóttir.

4.4 Hrafnseyri	
Leyfishafi: Margrét Hrönn Hallmundsdóttir	Fyrirtæki/stofnun: Náttúrustofa Vestfjarða
Rannsóknarnúmer: 201907-0059	Númer ÞJMS: 2024-51
Staðsetning: A 296249 N 591815	Póstnúmer: 466 Bíldudalur
Vettvangsrannsókn hófst: 4.8.2024	Vettvangsrannsókn lauk: 31.8.2024
Tegund rannsókna: Vísindarannsókn	Aðferð: Uppgröftur

Borkjarnar og könnunarskurðir höfðu bent til að neðan við Bælisbrekku væri ílangt íbúðarhús með svörtum gólfum. Ákveðið var að opna 10x10 m stórt svæði. Lengi vafðist fyrir rannsakendum hvort svæðið sem þeir voru að rannsaka væri innan eða fyrir utan byggingu. Á síðustu vikunni var hinsvegar ljóst að svæðið var utan við byggingu. Töluvert mikið var af svörtu lagi framan við húsið [705] og bendir það sterklega til þess að húsið sé mannabústaður og líklega skáli. Svona lög finnast oft fyrir utan hús þar sem útmokstur úr eldstæðum er út borinn. Sléttir steinar utan við húsið og renna til að veita burt vatni benda til þess að svæðið hafi verið blautt sem hefur kallað á þessar lausnir. Greinilegur inngangur er í bygginguna og virðist hafa verið lítill bygging framan við, einskonar inngangur. Gripir sem fundust, þar á meðal glerperla, benda til þess að byggingin sé frá landnáms/miðöldum. Mjög mikilvægt er að stækka svæðið til norðurs svo hægt sé að rannsaka bygginguna nánar. Svæðið neðst er ógrafið yfirborðslag og lítill ílangur könnunarskurður.

English Summary

Core samples and test trenches had indicated that below Bælisbrekka there might be a turf house with dark floors. It was decided to open a 10 x 10 m area. For a long time, the researchers were unsure whether the area was inside or outside a structure. However, during the final week, it became clear that the area lay outside the building. A substantial amount of dark soil was found in front of the house [705], strongly suggesting that the building was a domestic dwelling, most likely a longhouse. Such layers are commonly found outside buildings where hearth waste has been discarded. Flat stones outside the

structure, arranged to channel water away, indicate that the area was wet, prompting such drainage solutions. A clear entrance is visible into the building, and it appears there may have been a small structure in front, perhaps forming a kind of entranceway. Artifacts discovered, including a glass bead, indicate that the building dates to the Settlement or Medieval period. It is of great importance to expand the excavation area to the north in order to investigate the structure more thoroughly. At the bottom of the area lies an unexcavated surface layer and a small, elongated test trench.

5. Norðurland vestra

Mynd 17. Yfirlitsmynd af uppgriftarsvæðum á Þingeyrum. Ljósmynd: Jakob Orri Jónsson.

5.1 Þingeyrar í Húnaþingi. Samspil manns og náttúru	
Leyfishafi: Steinunn Kristjánsdóttir	Fyrirtæki/stofnun: Háskóli Íslands
Rannsóknarnúmer: 201502-0039	Númer ÞJMS: 2024-36
Staðsetning: A 435293 N 562331	Póstnúmer: 541 Blönduós
Vettvangsrannsókn hófst: 15.7.2024	Vettvangsrannsókn lauk: 30.8.2024
Tegund rannsókna: vísindarannsókn	Aðferð: uppgröftur

Sumarið 2024 var uppgrefti á Þingeyrum haldið áfram þaðan sem frá var horfið fyrra sumar. Uppgrefti var þó hætt á svæði D og því lokað, ásamt svæði C sem staðið hafði opið síðan hætt var að grafa þar sumarið 2021. Svæði E var stækkað til austurs og norðurs í von um að hægt væri að fylgja torfhleðslu sem grafin var fram sumarið áður. Því miður fannst framhald torfhleðslunar ekki en við þá vinnu kom fram annar torfveggur sem lá undir þeim veggjum sem þegar voru þekktir. Reyndist sá veggur í grunninn eldri en 1104 en rýmið sem veggurinn afmarkaði hafði greinilega verið nýttur á klausturtíma. Fundust þar gólflög. Á svæði F var komið niður á byggingar sem taldar eru hafa verið fasar af kirkju Þingeyra, bæði af klausturkirkjunni og seinni tíma kirkjum. Sunnan kirkjurústanna var komið niður á grafir frá miðöldum og voru tíu grafir grafnar upp.

English Summary

Excavations at Þingeyrar in 2024 continued on from the previous year, with the exception that area D was closed, as was area C which had been open since work there was completed in 2021. Area E was enlarged to the north and east in an effort to follow a turf wall that had been discovered in previous years. Unfortunately, this wall did not continue but a different turf wall was uncovered. This wall lay underneath structures discovered in previous years, as well as 1104 tephra that was found in situ. However, the space this wall demarcated was occupied during the monastic period. In area F structural remains were uncovered that are theorized to be phases of the church at Þingeyrar, both the monastic church and the post-monastic. South of these remains graves from the monastic period were uncovered, with a total of ten graves being excavated.

Mynd 18. Loftmynd af uppgriftarsvæðinu á Hjallanesi á sólríkum degi. Ljósmynd: Lísabet Guðmundsdóttir.

5.2 Verbúðalíf á Höfnum	
Leyfishafi: Lísabet Guðmundsdóttir	Fyrirtæki/stofnun: Byggðasafn Skagfirðinga
Rannsóknarnúmer: 202206-0123	Númer ÞJMS: 2024-29
Staðsetning: A 437723 N 622140	Póstnúmer: 546 Skagaströnd
Vettvangsrannsókn hófst: 3.6.2024	Vettvangsrannsókn lauk: 31.7.2024
Tegund rannsókna: björgunarrannsókn	Aðferð: blönduð aðferð

Markmið rannsóknarinnar á Hjallanesi er að afla upplýsinga um líf í verbúðum á Íslandi til forna.

Lagt var upp með eftirfarandi rannsóknarspurningar: Hvenær hófst verstaða á Höfnum (Hjallanesi) og hvernig þróaðist hún í tíma og rúmi; er um stóra verstöð að ræða frá upphafi eða var umfangið minna upphaflega? Þessum spurningum ásamt fleiri var svarið með því að fullgrafa verbúðahólinn á Hjallanesi auk nausts og öskuhaugs. Tímabilið sem rannsakað var á þessu ári reyndist vera frá um 1150 til 1400 þó gæti naustið verið eitthvað yngra ásamt yngstu lögum öskuhaugsins. Elstu verbúðirnar voru nyrst á svæðinu, og var grafið í gegnum 1104 lagið þegar þær voru reistar. Þar sem hóllinn er í halla þá voru mannvistarlög þykkari þegar sunnar dró og voru búðirnar nyrst í raun eldri en þær sem sunnar voru. Var það greinilegt þar sem þær voru grafnar í gegnum 1104 gjóskulagið og var gjóskan afar þykk í veggjum búðanna. Í allt voru grafnar 10 búðir/svæði/hópar, af þeim voru mannvirkin 6. Helstu niðurstöður benda til þess að svæðið hafi verið vel skipulagt og sérhæft. Til að mynda var mögulega unninn textíll í mannvirki 15. Í mannvirki 11 voru hlóðir líkt og í hlóðaeldhúsum gangnabæjanna. Mannvirki 11 var naust og reyndist bátur enn vera í naustinni. Raðir bátasaums ásamt kjál-járns benda til þess. Er þetta svo best sé vitað er fyrsti báturinn sem er grafinn upp á landi sem er ekki fundinn í kumli (á Íslandi). Töluvert fannst af gryfjum víða, upphaflega var talið að þarna væri um soðholur að ræða en nýjustu rannsóknir benda til að allavega hluti af þeim tengist þangvinnslu. Á svæði 13 sem var austan við búðirnar voru sáför, líklegast var um búr að ræða. Á svæðinu hafa því verið tiltölulega

stórar matargeymslur sem sýnir fram á að verfólki hafi verið séð fyrir mat á meðan það var í veri. Er það mjög ólíkt sem síðar varð er vermenn komu með sín eigin matvæli sjálfir. Helstu niðurstöður benda til þess að verbúðalíf hafi verið manneskjulegra á miðöldum og betur hugsað um verfólkið en síðar varð. Húsnæðin voru haganlega gerð og mikið lagt í þau en þau tóku miklum breytingum eflaust vegna þess hve veður getur verið slæmt á þessum slóðum.

English Summary

The main aim of the archaeological study in Hafnir (Hjallanes) is to obtain information about daily life in fishing stations in the past. The following research questions were posed: When was the seasonal station at Hafnir (Hjallanes) established, and how did it develop in time and space? Was it a large fishing station from the beginning, or was it originally smaller in size? These questions, along with others, were answered by completely excavating the fishing station mound at Hjallanes, along with a boat house and a midden. The period studied this year turned out to be from about 1150 to 1400 AD, although the naust may be somewhat younger, along with the youngest layers of the midden. The oldest structures were located in the northernmost part of the area and were cut through the 1104 tephra layer. Since the mound is on a slope, the cultural layers were thicker in the southern part, while the booths in the north were higher in the landscape but actually older than those in the south. This was evident since the northernmost structures cut through the 1104 tephra layer, furthermore, the tephra was very thick in the turfwalls of these booths. In total, 10 booths/areas/groups were excavated, of which 6 were structures. The main results indicate that the area was well-organized and specialized. For example, textiles were possibly processed in structure 15. In structure 11, there was a fireplace (hlóðir) similar to the ones that can be found in Icelandic turf houses from the 18th and 19th centuries. Structure 11 was a boathouse, and it seems like a boat was still in the boathouse. Rows of boat nails, along with a keel iron, indicate this. As far as is known, this is the first boat to be excavated on land that was not found in a heathen burial (in Iceland). A considerable number of pits were found in area 13. Initially, it was thought that these were cooking pits, but recent research suggests that at least some of them are related to seaweed processing. In area 13, which was east of the main booth area, there was a food storage. Within the area, there were big circular pits, most likely for stave-built containers where food was stored. There have therefore been relatively large food storage facilities in the area, indicating that workers were provided with food while they were living there. This is very different from what happened later when workers brought their own food. The main results indicate that life in a fishing station was more humane during the medieval period and better cared for the workers than in later periods. The houses were well-built and much effort was put into them, but they underwent major changes, no doubt due to how bad the weather can be in these parts.

Mynd 19. Loftmynd af uppgriftarsvæðinu á Kotinu. Ljósmynd: Cody Roush.

5.3 FLASH – Kotið í Hegranesi	
Leifyfishafi: Kathryn Catlin	Fyrirtæki/stofnun: Jacksonville State University
Rannsóknarnúmer: 202204-0048	Númer ÞJMS: 2024-20
Staðsetning: A 476000 N 581700	Póstnúmer: 551 Sveitarfélagið Skagafjörður
Vettvangsrannsókn hófst: 12.7.2024	Vettvangsrannsókn lauk: 10.8.2024
Tegund rannsókna: vísindarannsókn	Aðferð: blönduð tækni

Á árunum 2022-2024 var Kotið, lítið bæjarstæði frá fyrstu tíð í landi Hellulands í Skagafirði, rannsakað. Var meginmarkmið rannsóknarinnar að afla upplýsinga um umfang og eðli bygginga frá landnámstíma á svæðinu, bæði íveruhúsa og útihúsa, sem og yngri búpeningshúsa sem þar voru ofan á. Sumarið 2024 var einnig stefnt að því að ná í sýni frá Hellulandi til kolefnisaldursgreiningar. Með því var vonast til að hægt væri að auka skilning okkar á sambandi þessara tveggja staða: Kots og Hellulands, bæði tíma og einnig samfélagslegu samhengi. Sumarið 2024 voru opnuð tvö svæði í Kotinu, 5x8m svæði yfir öskuhauginum (vestursvæði) þar sem einnig er að finna mannvirki, og 10x21m svæði yfir landnámsskála (austursvæði). Uppgröfturinn á austursvæðinu snerist aðallega um að klára norður- og suðurhluta bygginganna sem þar er að finna. Uppgröftur á vestursvæðinu leiddi í ljós jarðhýsi sem virðist vera elsta bygging á svæðinu, auk þess sem mannvirkjaleifar sem tengjast nýtingu á staðnum á 12.-13. öld fundust einnig.

Á austurhluta uppgriftarsvæðisins var opnað norður fyrir það sem eftir stóð af u.þ.b. 17. aldar stekk og hann grafinn. Einnig var á því svæði norðurendinn á 14. aldar búpeningshúsi sem klárað var að grafa. Við vitum að þessi bygging hafði þrjú rými yfir tvo notkunarfasa og að aðhald var byggt við hana. Því gæti verið raunhæft að túlka hana sem sel. Skálinn, sem er frá 9./10. öld er líklega sá minnsti hingað til, um 10x4,5m að innanmáli. Dyr eru á skálanum við suðvesturhorn og var líklega hvalbein þar sem þröskuldur. Hugsanlegt er að lítið aðhald hafi náð norður fyrir skálann. Á 10. öld var líklega búpeningshús á staðnum, með dyr til norðvesturs og var gangvegurinn fyrir miðju hússins hellulagður. Seinna var húsið endurnýtt sem íveruhús og voru þær breytingar sem lýst var í skýrslunni 2023 hluti af því breytingaferli (horneldstæði, gólf og breytingar á bekkjum).

Á Hellulandi var opnaður könnunarskurður 2x0,75m að stærð í bæjarhólinn. Þar fundust plöntuleifar sem hægt var að taka sem sýni til kolefnisaldursgreiningar auk þess sem gripir og dýrabein fundust. Könnunarskurðurinn virðist hafa náð inn í 10. aldar byggingu og er búist við að plöntuleifarnar hjálpi til við að fá nákvæmari aldursgreiningu á landnáminu á Hellulandi.

English Summary

Kotið, a small early dwelling site on the farm Helluland on Hegranes in Skagafjörður, was excavated in 2022-2024 to learn more about the form and size of the Settlement-period dwellings and outbuildings, as well as the livestock buildings that overlay the dwelling. A secondary goal of the research in 2024 was to obtain samples for radiocarbon dating from Helluland to better understand the temporal and social relationship between the two sites. This is a continuation of work that started in 2022 and continued in 2023.

In 2024, we opened two portions of the site at Kotið, a 5x8m area in the midden (western excavation) encompassing a known outbuilding, and a 10x21m area encompassing the known Settlement-period longhouse (eastern excavation). Excavations in the eastern area focused primarily on the previously unexcavated north and south extents of the buildings. Excavations in the western area revealed a pithouse that appears to be the earliest dwelling at the site and another early structure, as well as architectural elements related to a 12th or 13th-century phase of land use. In the eastern part of the site, we further documented the ca. 17th-century stekkur and excavated the remainder of the 14th-century livestock building. We now know that this building had three rooms over two phases of construction and an enclosure wall, and it seems reasonable to interpret this building as a shieling. The 9th/10th century longhouse remains the smallest so far excavated at 10x4.5m interior dimensions. The longhouse had a doorway at its southwest corner, which included a probable whalebone threshold deposit. A small enclosure may have extended to the north of the longhouse. The later 10th century phase of site use may be best interpreted as a livestock building, with a doorway at the northwestern corner and a paved central aisle. Later, this building was repurposed for domestic habitation, including the corner hearth, floor, and bench modifications described in the 2023 report.

At Helluland, a 0.75x2m excavation in the farm mound led to the collection of paleoethnobotanical samples for radiocarbon dating, as well as a few finds and zooarchaeological specimens. The excavation appears to have intersected a 10th century building and it is expected that botanical material from the floors will help to refine the estimated date of settlement at Helluland.

Mynd 20. Unnið við jarðsjármælingar á kirkjugarði í túni á Skúfsstöðum í Hjaltadal, horft í suður.
Ljósmynd: Guðný Zoëga.

5.4 Fornleifarannsóknir í Hjaltadal/Hjaltadalur Archaeological Settlement Project	
Leyfishafi: Guðný Zoëga	Fyrirtæki/stofnun: Háskólinn á Hólum
Rannsóknarnúmer: 202106-0097	Númer ÞJMS: 2024-43
Staðsetning: A 494573 N 582085	Póstnúmer: 551 Sauðárkrókur
Vettvangsrannsókn hófst: 6.7.2024	Vettvangsrannsókn lauk: 15.8.2024
Tegund rannsóknar: vísindarannsókn	Aðferð: blönduð tækni

Markmið rannsóknarinnar er að kanna upphaf byggðar og búsetuþróun í Hjaltadal í Skagafirði með sérstakri áherslu á tengsl Hólastaðar og nærliggjandi jarða. Hólar voru biskupsetur og höfuðsetur Norðurlands í yfir 700 ár og áhugavert að sjá hvort þróun byggðar í nágrenni valdamiðstöðvarinnar er svipuð og á öðrum svæðum sem könnuð hafa verið í Skagafirði. Stuðst var við rannsóknaraðferðir sem hafa verið þróaðar við byggðasögurannsóknir í Skagafirði sl. tvo áratugi. Rannsóknirnar byggja á töku borkjarna, jarðsjármælingum og gerð könnunarskurða, oftast í öskuhauga. Með rannsóknunum fást yfirgripsmiklar upplýsingar um gerð og aldur byggðar. Aldur er metinn með hjálp gjóskulaga og AMS greininga á koluðu byggi þar sem það finnst.

Aðalmarkmið verkefnisins árið 2024 var að reyna að ákvarða hvort fyndust óyggjandi heimildir fyrir byggð á Hólum fyrir 1100. Auk þess var ætlunin að kanna hvort hringlaga form, sem greindist með jarðsjármælingum árið 2023 á Skúfsstöðum, væri fornkristinn kirkjugarður. Sumarið 2024 var grafinn einn könnunarskurður á Hólum. Jarðsjármæling var gerð í túni á Skúfsstöðum og tveir könnunarskurðir teknir þar í elleftu aldar kirkjugarð. Könnunarskurðurinn á Hólum leiddi í ljós mikil ruslalög fyrir 1300, en engar vísbendingar fundust um mannvistarlög fyrir 1104. Hins vegar fannst vottur af mannvistarlögum frá því fyrir 1104 með kjarnaborunum nálægt dómkirkjunni en þar virðist fyrsta byggð

hafa verið á staðnum. Á Skúfsstöðum leiddu könnunarskurðirnir í ljós kirkjugarð og vegg kirkju sem virtist aflögð fyrir 1104. Ein gröf kom fram í skurði en hún hafði verið tæmd og einungis fundust nokkrar tennur og smærri bein úr fullorðnum einstaklingi og ungbarni. Gröfin hefur verið tæmd fyrir 1104. Kjarnaboranir voru framkvæmdar á fjórum yfirgefnum smábýlum: Hvammsgerði, Kringlugerði, Geitnakofahóli og Kringlu. Niðurstöðurnar sýndu að þrjú þeirra, Hvammsgerði, Geitnakofahóll og Kringla, voru frá því fyrir 1104. Engar vísbendingar fundust um búsetu á Kringlugerði.

English Summary

Hólar in Skagafjörður, North Iceland, was a bishopric and an important power centre in North Iceland for over 700 years. The project aims to estimate the date, size and development of Hólar and the surrounding farms in Hjaltadalur, an inland valley in the region of Skagafjörður. The archaeological protocol utilizes a survey methodology developed during two decades of settlement research in Skagafjörður. Methods such as coring, geophysics, and test excavation are used to assess the age, size and nature of farms and their settlement sequences, using tephrochronology and carbonised seeds as a proxy for dating. The main aim of the project in 2024 was to try and establish an early date for Hólar, to establish whether a circular form that had been detected through geophysics in 2023 at Skúfsstaðir was an early Christian cemetery.

In the summer of 2024 one test trench was dug at Hólar. At Skúfsstaðir a geophysical survey was conducted and two test trenches were dug in an 11th century cemetery. The test trench at Hólar showed extensive deposition of midden material pre AD1300, but no evidence of a midden pre 1104. Pre-1104 cultural material, however, was found through coring close to the cathedral. At Skúfsstaðir the test trenches revealed a cemetery and the wall of a church that seemed to be abandoned before 1104. Remains of one grave were found, but the grave had been emptied prior to 1104. A few human teeth and small bones were recovered. Coring was done at four abandoned small farms, Hvammsgerði, Kringlugerði, Geitnakofahóll and Kringla. The results showed that three of them, Hvammsgerði, Geitnakofahóll and Kringla dated to from before 1104. At Kringlugerði there was no evidence of occupation.

Mynd 21. Þóra Hallgrímsdóttir and Ásta Viðarsdóttir excavating the midden. Looking SE. Ljósmynd: Brenda Prehal.

5.5 AD 1000: North American Vikings and Christian Conversion in Iceland	
Leyfishafi: Brenda Prehal	Fyrirtæki/stofnun: Sjálfstætt starfandi
Rannsóknarnúmer: 202402-0083	Númer ÞJMS: 2024-6
Staðsetning: A 474182 N 573367	Póstnúmer: 551 Sauðárkrókur
Vettvangsrannsókn hófst: 1.6.2024	Vettvangsrannsókn lauk: 31.8.2024
Tegund rannsókna: Vísindarannsókn	Aðferð: blönduð tækni

Markmið rannsóknarverkefnisins var tvíþætt: Í fyrsta lagi var að grafa upp veðraðan öskuhauginn til að finna fundi sem gætu bent til trúarlegrar starfsemi og/eða tengsla við Norður-Ameríku. Annað var að grafa þrúfuskurði í túninu í von um að finna leifar af langhúsi víkingaaldar. Niðurstöður eru eftirfarandi.

Við uppgröftinn á öskuhaugnum kom í ljós mjög stór og djúpur öskuhaugur sem notaður var óslitið frá víkingaöld og fram á miðja 20. öld. Öskuhaugurinn er rúmlega 2m djúpur og hallar niður á við frá nútímahúsinu og í átt að ánni, sem bendir til þess að tilheyrandi miðalda- og víkingaaldarbústaðir gætu verið undir eða við nútímahúsið. Varðveislan var þannig að beina- og járnfundir voru að mestu varðveittir í efri lögum og aðallega vefnaðarvörur og viður varðveittust niður í botn.

Í túninu, á Langhúshóli, voru grafnir 4 skurðir til að staðsetja svonefnt langhús sem tengist Langhúshóli. Nokkrar byggingar frá því beint eftir Landnám og fram eftir 1300 fundust en ekkert sem benti beint til víkingalanghúss. Hins vegar var í T4 austanverðum hólnum, undir nokkrum byggingum, heiðin gröf frá víkingaöld (kuml). Til að staðfesta gröfina var slegið gat á fyllinguna og langbein úr manni fannst. Að höfðu samráði við Minjastofnun var tekin ákvörðun um að skilja beinið eftir og fylla skurðinn aftur upp með áformum um að grafa það að fullu næsta sumar.

Þegar ákveðið var hvar skurðir ættu að koma í Langhúshól var reynt að finna könnunarskurð frá árinu 2001 þar sem meintur eldstæði frá víkingaöld fannst.

Lítið svæði í sunnanverðum Langhúshóli var opnað með vél í leit að skurðinum. Því miður var skurðurinn ekki staðsettur og talið er að GPS hnitin hafi ekki breyst rétt frá Hjörsey yfir í ISN93.

English Summary

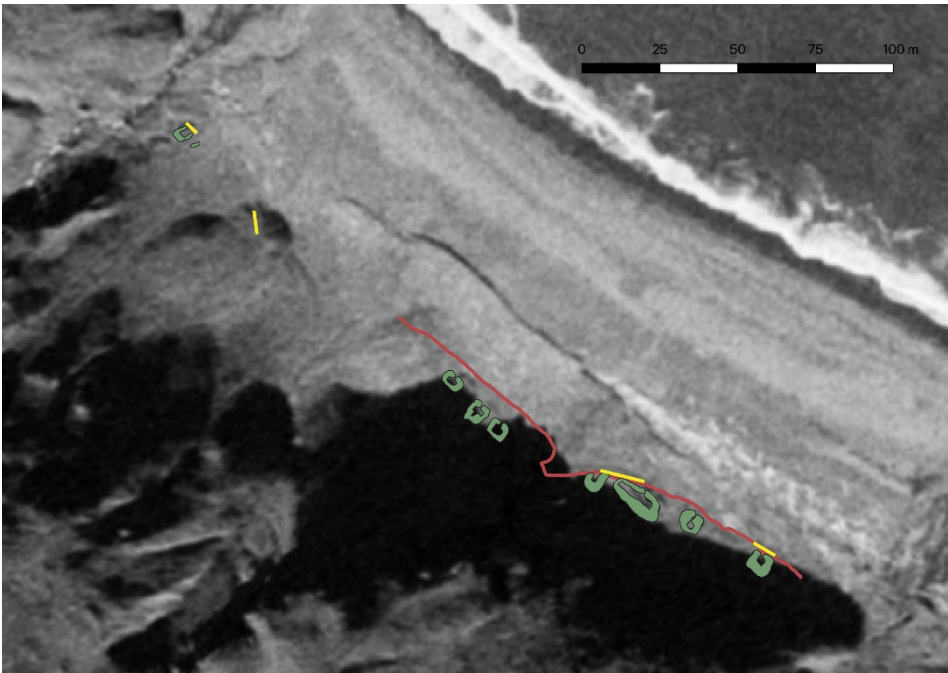
The goal of the research project was twofold: first was to excavate the eroded midden to reveal finds that could indicate religious activity and/or connections to North America. The second was to test trench in the tún in hopes of finding remains of a Viking Age longhouse. The results are as follows.

The excavation of the midden revealed a very large and deep midden that was used continuously from the Viking Age up until the mid-20th cen. The midden is over 2m deep and slopes downhill away from the modern house and towards the river, suggesting that the associated medieval and viking age dwellings could be under or near the modern house. The preservation was such that bone and iron finds were mostly preserved in the upper layers and mainly textiles and wood survived down to the bottom.

In the tún, on Langhúshóll, 4 trenches were excavated in order to locate the so-named langhús associated with Langhúshóll. Several buildings from directly after Landnám up until post 1300 were found, but nothing directly indicating a viking longhouse. However, in T4 on the eastern side of the hill, under several buildings, was a viking age pagan grave (kuml). To confirm the grave, a hole was punched into the fill and a human longbone was uncovered. After consulting Minjastofnun, the decision was made to leave the bone and fill the trench back up with plans to excavate it fully next summer.

While determining where to put the trenches in Langhúshóll, an attempt was made to find a survey trench from 2001 where a supposed viking age hearth was found. A small area in the south of the Langhúshóll was opened with a machine in search of the trench. Unfortunately, the trench was not located and it is believed that the GPS coordinates did not convert properly from Hjörsey into ISN93.

6. Norðurland eystra

Mynd 22. Staðsetningarkortið sýnir minjar sem skráðar voru á vettvangi, staðsetningu sniða og roflínu eins og hún var skráð 2023. Ljósmynd: Loftmyndir/Stefán Ólafson.

6.1 Rauðavík í Náttfaravíkum	
Leyfishafi: Stefán Ólafsson	Fyrirtæki/stofnun: Fornleifastofnun Íslands ses
Rannsóknarnúmer: 202406-0084	Númer ÞJMS: 2024-37
Staðsetning: A 559623 N 615885	Póstnúmer: 641 Húsavík
Vettvangsrannsókn hófst: 15.7.2024	Vettvangsrannsókn lauk: 18.7.2024
Tegund rannsóknar: vísindarannsókn	Aðferð: hreinsun sniðs

Markmið verkefnisins var að fá betri mynd af umfangi og aldri minjanna sem eru í Rauðuvík. Vitað var um tvær tóftir sem farið var að brotna úr og voru snið hreinuð hjá þeim og teiknuð. Rofbakinn var ennfremur vandlega skoðaður og fundust tveir aðrir staðir til viðbótar þar sem mannvist sást. Þar voru snið einnig hreinsuð og teiknuð. Úrvinnsla hefur ekki átt sér stað en á svæðinu fannst gjóska sem á vettvangi var talin vera frá 930 en senda þarf um 10 sýni (gjósku-, kola- og jarðvegssýni) í greingu til að geta sagt eitthvað meira um nýtinguna á svæðinu.

Leitað var með kjarnabor að mannvist utan þeirra svæða þar sem sýnilegar minjar sáust á yfirborði en það reyndist mjög erfitt sökum þess hve mikið er af grjóti á svæðinu.

English summary

The aim of the project was to get a better picture of the extent and age of the ruins in Rauðavík. It was known that two ruins close to the erosion bank were affected by sea erosion and therefore profiles underneath them was cleaned and drawn. The erosion bank was also carefully searched and two other additional archaeological sites were found. Profiles were also cleaned and drawn there. Post-ex has not been done but tephra that was considered to be from 930 AD was found in relation to the archaeology. 10 samples were gathered (tephra, coal and soil samples) that need to be sent for analysis. Coring was tried but gave a limited result.

Mynd 23. Uppgraftarsvæðið á Hofstöðum við lok rannsókna. Norður er upp. Ljósmynd: Hildur Gestsdóttir.

6.2 Hofstaðir - nemendarannsókn	
Leyfishafi: Hildur Gestsdóttir	Fyrirtæki/stofnun: Fornleifastofnun Íslands ses
Rannsóknarnúmer: 202406-0170	Númer ÞJMS: 2024-44
Staðsetning: A 584676 N 568994	Póstnúmer: 660 Mývatn
Vettvangsrannsókn hófst: 15.7.2024	Vettvangsrannsókn lauk: 9.8.2024
Tegund rannsókna: vísindarannsókn	Aðferð: blönduð tækni

Rannsóknin á Hofstöðum sumarið 2024 var fyrst og fremst unnin með það fyrir augum að koma á vettvangsskóla í fornleifafræði, og áherslan því á kennslu. Vettvangsrannsóknin var tvíþætt, annars vegar uppgröftur á norðausturhluta bæjarhóls Hofstaða þar sem vitað var að öskuhaug var að finna, og hins vegar að vinna forkönnun á minjum í úthögum Hofstaða til að afla upplýsinga um eðli þeirra og aldur. Sótt var um leyfi til að grafa á tveimur stöðum í landi Hofstaða, Sortulæk og Brothólastekk, en einungis gafst færi til að rannaka þann fyrrnefnda.

Uppgröftur á bæjarhól (2024-44). Uppgraftarsvæðið var 7,5 x 12 m á stærð, og lá norðan við gamla uppgraftarsvæði kirkjugarðsins á Hofstöðum, austan við bæjarhólinn. Þar var haldið áfram að rannsaka ruslahauga frá bæjarhólnum, þar með talið á gryfjum sem höfðu verið grafnar upp að hluta þegar kirkjugarðurinn var rannsakaður (árið 2011). Greining á gripum bendir til þess að sá hluti öskuhaugsins sem rannsakaður var sumarið 2024 hafi verið að mestu frá seinni hluta 19. aldar og fram á fyrri hluta þeirra 20.

Sortulækur (2024-46): Borkjarnarannsókn og prufurskurðir. Á svæðinu höfðu verið skráðar þrjár tóftir. Borkjarnarannsókn og prufurskurðir leiddu í ljós að þetta voru vegleg mannvirki, tvö þeirra með að minnsta kosti tvö byggingarstig. Ekki er hægt að segja til um hlutverk þessara húsa byggt á þessari rannsókn, en líklegt er að stærsta húsið hafi verið íveruhús. Húsin hafa öll verið reist fljótlega eftir að landnámslagið féll, og þau hafa öll verið fallin töluvert áður en V1477 gjóskan féll. Önnur gjóska fannst ekki á svæðinu og því ekki hægt að gera nákvæmari aldursgreiningu á þessum minjum.

English summary

The excavation at Hofstaðir in the summer of 2024 was primarily conducted with the aim of establishing a field school in archaeology, and the emphasis was therefore on teaching. The excavation was carried out at two locations; first, the excavation of the northeastern part of the Hofstaðir farm mound, where a midden was known to exist; and second, a preliminary survey of archaeological remains in the outfields of Hofstaðir to gather information about their nature and age. Two sites were included in the permits, Sortulækur and Brothólastekkur, but only the former could be investigated.

Excavation of the farm mound (2024-44): The excavation area was 7,5 x 12 m., located north of the old excavation area of the Hofstaðir churchyard and east of the farm mound. The investigation continued the work on the midden associated with the farm-mound, including pits that had been partially excavated during the churchyard investigation in 2011. Analysis of the finds suggests that the part of the midden examined in the summer of 2024 dates mainly from the late 19th century to the early 20th century.

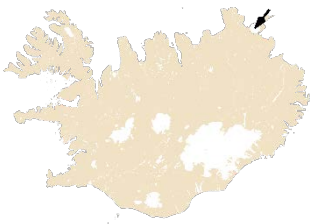
Sortulækur (2024-46): Coring and test trenches:

Three ruins had previously been recorded in the area. Coring and test trenching revealed that these were substantial structures, two of which had at least two phases of construction. The function of the buildings cannot be determined from this investigation, but it is likely that the largest was a dwelling. All the buildings were constructed shortly after the settlement layer (Landnám tephra) was deposited, and they had all been abandoned well before the V1477 tephra fell. No other tephra layers were found in the area, so more precise dating of these remains is not currently possible.

Mynd 24. Yfirlit yfir könnunarskurð. Ljósmynd: Hermann Jakob Hjartarson.

6.3 Syðra Lón í Langanesbyggð	
Leyfishafi: Hermann Jakob Hjartarson	Fyrirtæki/stofnun: Sagnabrunnur
Rannsóknarnúmer: 202406-0037	Númer ÞJMS: 2024-34
Staðsetning: A 665779 N 637668	Póstnúmer: 681 Þórshöfn
Vettvangsrannsókn hófst: 18.6.2024	Vettvangsrannsókn lauk: 20.6.2024
Tegund rannsóknar: Framkvæmdarannsókn	Aðferð: könnunarskurðir

Vegna vegagerðar var könnunarskurður grafinn í þúst í landi Syðra-Lóns á Langanesi. Grafinn var 18 metra langur skurður í hólinn, og í ljós komu leifar af því sem virðist vera mannbústaður eða bæjarhóll. Tveir torfveggir fundust og greinilegt gólf á milli þeirra. Í gólfinu voru viðarkol, móaska og viðarleifar, en ofan á því var torfhrun.

Veggirnir voru aðeins rannsakaðir að hluta, en gólfið var látið vera. Austan við mannvirkið komu í ljós hellur, sem líklega hafa verið hluti af stétt, og vestast við mannvirkið var þykkt kolalag. Svæðið í kring er nú mýri. Gjóska úr Veiðivötnum frá 1477 fannst in situ yfir mannvirkinu, og gjóska úr Heklu frá 1104 var að hluta til yfir því, mögulega in situ. Eini gripurinn sem fannst var hryggjarliður úr hval í rótuðu lagi.

Greinilegt er að mikil mannvist hefur verið á svæðinu og að um mannbústað eða bæjarhól sé að ræða. Tveir til þrír byggingarfasar eru greinanlegir í mannvirkinu,

og mannvistarleifar fundust bæði undir torfveggnum að vestan og fyrir utan mannvirkið. Minjarnar virðast vera frá 10.–11. öld.

Mögulega er hér um að ræða bæinn Fossvelli eða Hrossvelli. Í Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalíns frá 1712 er getið um Hrossvelli, fornt eyðibýli milli Syðra-Lóns og Ytri-Brekkna. Í Sýslu- og Sóknalýsingum frá 1840 er einnig getið um eyðihjáleiguna Fossvelli.

English Summary

Due to road construction, a test trench was excavated in a mound on the land of Syðra-Lón on Langanes. The trench, 18 meters long, was dug into the mound, revealing remains of what appears to be a dwelling or a farm mound. Two turf walls were uncovered with a distinct floor between them. The floor contained charcoal, peat ash, and wood remains, with a layer of collapsed turf above it.

The walls were only partially excavated, while the floor was left untouched. To the east of the structure, flagstones were uncovered, likely part of a pathway, and to the west of the structure was a thick layer of charcoal. The area surrounding the structure is now a marsh. Tephra from the Veiðivötn eruption of 1477 was found in situ above the structure, and tephra from the Hekla eruption of 1104 partially overlay it, possibly also in situ. The only artifact discovered was a whale vertebra found in a disturbed layer.

It is evident that significant human activity occurred in the area, likely involving a dwelling or farm mound. Two to three construction phases are identifiable in the structure, with additional cultural layers discovered beneath the western turf wall and outside the structure. The remains appear to date from the 10th–11th century.

This site may represent the abandoned farm known as Fossvellir or Hrossvellir. The Jarðabók (Land Register) by Árni Magnússon and Páll Vídalín from 1712 mentions Hrossvellir, a deserted farm located between Syðra-Lón and Ytri-Brekkur.

Mynd 25. Snið í garð í landi Stóru Hámundastaða. Forn? Ljósmynd: Svavar Níelsson.

6.4 Dalvíkurlína	
Leyfishafi: Bjarni F. Einarsson	Fyrirtæki/stofnun: Fornleifafræðistofan
Rannsóknarnúmer: 202403-0149	Númer ÞJMS: 2024-10
Staðsetning: A 529326 N 603263	Póstnúmer: 621 Dalvík
Vettvangsrannsókn hófst: 2.5.2024	Vettvangsrannsókn lauk: 10.5.2024
Tegund rannsóknar: framkvæmdarannsókn	Aðferð: könnunarskurðir

Rannsóknirnar voru gerðar að kröfu Minjastofnunar Íslands. Kanna átti aldur garðanna sem rannsakaðir voru og kanna tvær rústir með tilliti til aldurs og hvort eldri minjar fyndust undir þeim. Þrír garðar virðast fornir, ein meint rúst reyndist náttúruleg og undir annarri ungri rúst fundust engar eldri minjar.

English Summary

The aim of the trial excavations was to date some embarkments and date and interpret two registered ruins. Some of the embarkments are most probably old and one of the assumed ruins was not a ruin. The other was of a young age and underneath it was nothing of interest.

Mynd 26. Suðursnið könnunarskurðar. Ljósmynd: Indriði Skarphéðinsson.

6.5 Halldórsstaðir í Laxárdal	
Leyfishafi: Indriði Skarphéðinsson	Fyrirtæki/stofnun: Sagnabrunnur
Rannsóknarnúmer: 202405-0043	Númer ÞJMS: 2024-28
Staðsetning: A 578801 N 584400	Póstnúmer: 641 Húsavík
Vettvangsrannsókn hófst: 23.10.2024	Vettvangsrannsókn lauk: 23.10.2024
Tegund rannsóknar: framkvæmdarannsókn	Aðferð: könnunarskurðir

Markmið rannsóknarinnar var að komast að byggingarlagi og aldri garðlags [3197-03] í landi Halldórsstaða í Laxárdal vegna fyrirhugaðrar lagningar háspennustrengs í gegnum minjarnar. Til að reyna að ná settum markmiðum var handgraffinn könnunarskurður þvert í gegnum garðlagið.

Garðlagið liggur um mýrlendi og var sóst eftir því að grafa könnunarskurðinn þar sem strengurinn kæmi til með að raska minjunum. Það reyndist ekki mögulegt vegna lágrar vatnsstöðu og var könnunarskurðurinn því grafinn nokkrum metrum norðar. Grafinn var 2 m langur og 1 m breiður könnunarskurður með leguna austur-vestur og var mesta dýpt hans um 0,8 m. Ekki reyndist möguleiki á því að lengja eða dýpka könnunarskurðinn vegna vatnsaga.

Suðursnið könnunarskurðarins var hreinsað og skissað upp ásamt því að ljósmyndir voru teknar til gerðar á þrívíddarmódeli af sniðinu og uppréttri mynd. Nákvæm tölvuteikning var svo gerð eftir uppréttu myndinni.

Mikil bleyta í jarðveginum gerði túlkun á minjunum erfiða þar sem gjóskulög og hreyfingar í jarðveginum voru illgreinanlegar. Það mátti þó greina leifar torfs með H3-gjóskulagi austan megin við miðju í sniðinu. Lá H3-gjóskulagið einnig in-situ undir torflefifunum. Yfir torflefifunum mátti greina gjóskulag V-1477 in-situ. Út frá þessu má tímasetja garðlagið á tímabilið milli landnáms og 1477. Hafa aðrar rannsóknir á svipuðum garðlögum á svæðinu sýnt að meirihluti þeirra sé reistur á bilinu 940-960 og má leiða líkur að því að aldur minjanna sé nær því en 1477.

Mörk torfsins við jarðveginn í kring voru illgreinanleg sökum vatnsaga og gerðar jarðvegarins en einnig er varðveisla þeirra slæm og lítið hægt að segja um byggingarlag garðlagsins. Virðist þó hafa verið lagður mór og/eða mýrartorf úr næsta nágrenni í hleðslu garðlagsins.

English Summary

The aim of the study was to determine the structure and age of the turfwall [3197-04] located on the land of Halldórsstaðir in Laxárdalur, due to the planned installation of a high-voltage cable through the archaeological remains. To achieve the set objectives, a hand-excavated trench was dug across the turfwall.

The turfwall lies in a wetland area, and the trench was intended to be dug at the location where the cable would disturb the remains. However, this was not feasible due to a high-water table, so the trench was excavated a few meters to the north. The trench was 2 meters long and 1 meter wide, oriented east-west, with a maximum depth of about 0.8 meters. It was not possible to extend or deepen the trench further due to water infiltration.

The south profile of the trench was cleaned and sketched, and photographs were taken for creating a 3D model of the profile and an orthophoto. A detailed computer drawing was then made based on the orthophoto.

The wet soil made interpretation of the remains difficult, as tephra layers and soil disturbances were hard to discern. However, remnants of turf containing the H3 tephra layer were identified on the eastern side of the profile. The H3 tephra layer was also found in situ beneath the turf remnants. Above the turf remnants, the V-1477 tephra layer was discernible in situ. Based on this, the turfwall can be dated to between the Settlement Period (landnám) and 1477. Other studies of similar earthworks in the area suggest that most of them were constructed between 940 and 960, making it likely that the remains are closer in age to this period than to 1477.

The boundaries between the turf and the surrounding soil were difficult to distinguish due to water infiltration and soil composition, and the preservation of the turf was poor. Therefore, little can be said about the construction details of the earthwork. However, it appears that peat and/or wetland turf from the immediate vicinity was used in its construction.

Mynd 27. Torfveggur, snið-horft til suðurs- V1477 og H1300 gjóskulög sjást vel í sniðinu. Ljósmynd: Vala Garðarsdóttir.

6.6 Ytri Varðgjá í Eyjafjarðarsveit	
Leifishafi: Vala Garðarsdóttir	Fyrirtæki/stofnun: VG fornleifarannsóknir
Rannsóknarnúmer: 202410-0054	Númer ÞJMS: 204-50
Staðsetning: A 544014 N 575023	Póstnúmer: 605 Akureyri
Vettvangsrannsókn hófst: 7.10.2024	Vettvangsrannsókn lauk: 10.10.2024
Tegund rannsóknar: framkvæmdarannsókn	Aðferð: könnunarskurður

Markmið verkefnisins var að rannsaka tóft 2848-01 í landi Syðri Varðgjár vegna fyrirhugaðra framkvæmda á svæðinu. Kanna mögulegt hlutverk og aldur. Niðurstaða: Tóftin sem var rannsökuð með könnunarskurði var ekki mannabústaður. Erfitt að segja út frá þeim upplýsingum sem fengust hvert hlutverk tóftarinnar var. Aldur post 1500.

English Summary

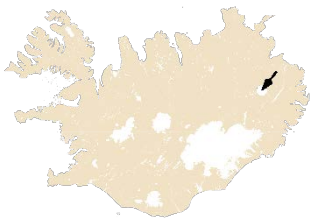
The investigation focused on structure 2848-01, situated at Syðri Varðgjá close to Akureyri, undertaken in advance of proposed development activities in the area. The aim was to establish the structure's potential function and chronological framework. Results: Examination of the structure through a test trench demonstrated that it does not represent the remains of a domestic dwelling. The limited evidence recovered does not permit a secure interpretation of the structure's original function. The available data indicate a date of construction or use subsequent approx. post A.D. 1500.

7. Austurland

Mynd 28. Horft til SA yfir klömburtorfvegg í skála frá 10. öld að Arnórsstaðaseli. Ljósmynd: Rannveig Þórhallsdóttir.

7.1 Arnórsstaðir í Jökuldal. Vegagerð	
Leyfishafi: Rannveig Þórhallsdóttir	Fyrirtæki/stofnun: Sagnabrunnur ehf.
Rannsóknarnúmer: 202310-0101	Númer ÞJMS: 2024-32
Staðsetning: A 677451 N 533480	Póstnúmer: 701 Egilsstaðir
Vettvangsrannsókn hófst: 14.6.2024	Vettvangsrannsókn lauk: 31.8.2024
Tegund rannsókna: framkvæmdarannsókn	Aðferð: blönduð tækni

Markmið rannsókna var að meta stærð, hlutverk og legu forns torfveggjar sem fannst í könnunarskurði undir hesthúsi [2726-6] að Arnórsstaðaseli í Efra-Jökuldal við forkönnun haustið 2023. Minjastofnun lagði til að verkinu yrði skipt upp í áfanga, en frekari rannsóknir væru nauðsynlegar til að kanna umfang og hlutverk minjanna. Niðurstöðurnar sýndu að torfveggurinn væri hluti af skála frá 10. öld.

Á ákveðnum tímapunkti taldi Minjastofnun að heilgröftur minjanna væri nauðsynlegur, en vegna kostnaðar var ákveðið að færa veginn.

Niðurstöðurnar eru eftirfarandi: Austan við veg 923 liggur skáli frá 10. öld sem ekki verður grafinn upp að sinni. Ekki var hægt að draga ályktanir um hlutverk

mannvirkisins að öðru leyti en að þarna er skáli frá elstu tíð. Hann er 22,8 m langur og 10 m breiður, með veggjum sem eru eingöngu hlaðnir úr torfi. Í það minnsta má greina tvö byggingarstig. Landnámssyrpan er óhreyfð undir skálanum og hann hefur verið í notkun á 10. öld. Greina má gjóskulög frá H-1050 og H-1104 sem liggja sumstaðar yfir skálanum og bendir afstaða þeirra til þess að hann sé farinn úr notkun snemma á 11. öld, auk þess liggur jafnfallin gjóska H-1158 og V-1160 yfir öllu svæðinu. Af afstöðu gjóskulaga má draga þá ályktun að notkun hafi lokið snemma á 11. öld.

Skálinn að Arnórsstaðaseli er óskaddaður fyrir framtíðarrannsóknir þar sem hesthúsið raskaði honum lítið og við forrannsóknir var ekki grafið niður á gólfög hans. Fundur þessa skála sýnir að fólk hefur dvalið á svæðinu á 10. Öld. Minjastofnun ákvað að fara ekki fram á heildaruppgröft þar sem vegurinn var færður til vesturs. Heildarrannsókn skálans að Arnórsstaðaseli bíður því betri tíma.

English Summary

The aim of the research was to assess the size, function and location of an ancient turf wall that was found in a survey trench under a stable [2726-6] at Arnórsstaðaseli in Efri-Jökuldalur during a preliminary survey in the fall of 2023. Minjastofnun suggested that the work would be divided into phases, but further research was necessary to explore the scope and role of the research project. The results showed that the sod wall was part of a 10th century longhouse.

At a certain point, Minjastofnun suggested a complete excavation of the longhouse, but due to the cost, it was decided to move the road.

The results are as follows: To the east of road 923 lies a 10th century longhouse that will not be excavated in 2024. It was not possible to draw conclusions about the function of the structure other than that there is a longhouse from the time of the settlement of Iceland in 10th c. AD. The longhouse is 22.8 m long and 10 m wide, with walls entirely made of turf. At least two structural levels can be distinguished. The settlement tephra sequence is in situ under the longhouse, and it has been in use since the 10th century. The tephra layers of V-1160, H-1158, H-1050 and H-1104 are either fully or partially in situ on top of the longhouse. From this we can conclude that the house had fallen out of use early in the 11th century.

The longhouse at Arnórsstaðasel is undamaged for future research as the stable was cut only partially into the 10 century walls, and in the preliminary research only the top of the turf walls were uncovered, but floor layers were kept covered. The discovery of the longhouse shows that people have stayed in the area during the settlement period in 10th c. AD, Minjastofnun decided not to request a complete excavation as the road was moved to the west. The complete study of the longhouse at Arnórsstaðasel therefore awaits a better time.

Mynd 29. Svín, hundur eða björn? Leikfang úr gjóskubergi. Ljósmynd: Knut Paasche.

7.2 Fjörður, Seyðisfjörður, ofanflóðavarnir	
Leyfishafi: Ragnheiður Traustadóttir	Fyrirtæki/stofnun: Antikva ehf.
Rannsóknarnúmer: 202007-0005	Númer ÞJMS: 2024-49
Staðsetning: A 732672 N 538338	Póstnúmer: 710 Seyðisfjörður
Vettvangsrannsókn hófst: 1.7.2024	Vettvangsrannsókn lauk: 12.9.2024
Tegund rannsókna: framkvæmdarannsókn	Aðferð: uppgröftur

Sumarið 2024 var fimmta rannsóknarsumarið í Firði. Að þessu sinni var eingöngu grafið á einu svæði, svæði E. Markmiðið var að ljúka uppgreftri á stærsta skálanum [1000] (30 x 9 m), eldri skálanum [940] (19 x 8 m) og viðbyggingum, vefjarstofunni [99], mannvirki [130], auk öskuhaugsins [94].

Skáli [940] kom í ljós sumarið 2023 og tilheyrir að hluta til eldra fasa skála [1000]. Ákveðið að gefa honum sérstakt númer, þar sem hann er mun styttri og sá yngri, skáli [1000], virðist að mestu leyti byggður upp frá grunni.

Í sumar kom í ljós enn eldri skáli, skáli [680], undir skála [940]. Ekki er alveg ljóst hversu langur hann hefur verið, en hann virðist vera stystur af þessum þremur skálum. Hluti af gólfi hans hafði verið hellulagt með stórum hellum. Ofan á þeim fundust miklir haugar af óbrenndum smjörbeinum og áhugavert, hringlaga eldstæði með hellulögðum hliðum – ólíkt öðrum eldstæðum sem þekkt eru frá þessum tíma á Íslandi. Skáli [680] er einnig mun styttri en hinir skálarnir, og í honum fundust töluverð merki um stoðarholur, á meðan yngsti skálinn hafði eingöngu stoðarsteina.

Undir öskuhaugnum komu einnig í ljós illa varðveitt jarðhýsi [26], sem teljast meðal elstu mannvirkja sem fundist hafa í Firði, ásamt skála [680]. Þá fundust eldri fasar undir vefjarstofunni, þó ekki sé ljóst hvort um sé að ræða útisvæði eða leifar fyrri bygginga.

Fjöldi gripa fannst í gólfum og setlögum skálanna, auk fleiri eldstæða og sáfara. Ótrúlega mikill fjöldi pinnahola fannst í öllum gólfum vefjarstofunnar og skálans við setin.

Alls fundust 1.265 gripir, þar á meðal fjöldi brýna og snældusnúða, kljasteina, perlna, eldsláttusteina (jaspis og tinna), skrautsteina, brot úr klébergsgrýtum og diskum, deiglubrota og skaftkola. Þá fundust einnig töflur og taflmenn úr rauðabergi eða gjóskubergi.

Helstu járngripir voru naglar, krókar, lykkjur, hnífar, önglar og lyklar. Meðal gripa tengdra málmvinnslu voru hráefni fyrir fína málmsmíði, brot úr deiglum og blýbrot.

Einstakir og athyglisverðir fundir voru m.a. brot úr vefjarspjaldi, leikfang úr gjóskubergi, silfurpeningar og glerbrot úr speglagleri.

English Summary

The summer of 2024 marked the fifth excavation season in Fjörður. This time, excavation was focused exclusively on one area, Area E. The objective was to complete the excavation of the largest longhouse [1000] (30 x 9 m), the older longhouse [940] (19 x 8 m), the external rooms, the weaving room [99], the structure [130], and the midden [94]. Longhouse [940] was discovered in the summer of 2023 and partly belongs to an earlier phase of Longhouse [1000]. However, it was decided to assign it a separate number, as it is significantly shorter, and the younger longhouse [1000] appears to have been almost entirely rebuilt from the ground up. This summer, an even older longhouse, Longhouse [680], was revealed beneath Longhouse [940]. It is not entirely clear how long it was, but it appears to be the shortest of the three longhouses. Part of its floor had been paved with large flat stone slab. On top of these were large piles of unburnt butter bones and an intriguing circular hearth with stone-lined sides — unlike other hearths known in Iceland from this period. Longhouse [680] is also significantly shorter than the younger longhouses, and contained considerable evidence of postholes, whereas the youngest longhouse only had post stones. Beneath the midden, poorly preserved sunken-featured buildings [26] were also revealed, which are among the oldest structures discovered in Fjörður, along with Longhouse [680]. Earlier phases were also found beneath the weaving room, although it is unclear whether these represent outdoor activity areas or remains of earlier buildings.

A large number of artifacts were found in the floors and occupation layers of the longhouses, along with additional hearths and pits. An incredible number of pin holes was found in all the floors of the weaving room and the longhouse near the occupation layers. A total of 1,265 artifacts were recovered, including numerous whetstones and spindle whorls, loom weights, beads, strike-a-light stones (jasper and flint), decorative stones, fragments of steatite vessels and plates, crucible fragments, and slag. Gaming pieces made of tuff were also among the finds. The main iron artifacts included nails, hooks, loops, knives, fishing hooks, and keys. Among the finds related to metalworking were raw materials for fine metalwork, crucible fragments, and pieces of lead. Unique and particularly noteworthy finds included a fragment of a weaving tablet, a toy made of volcanic tuff, silver coins, and shards of mirror glass.

Mynd 30. Nútíma viðarbútur í ruslalagi. Ljósmynd: Rannveig Þórhallsdóttir.

7.3 Egilsstaðir 1, Múlathing. Framkvæmdarannsókn.	
Leyfishafi: Rannveig Þórhallsdóttir	Fyrirtæki/stofnun: Sagnabrunnur ehf.
Rannsóknarnúmer: 202407-0106	Númer ÞJMS: 2024-54
Staðsetning: A 713928 N 537086	Póstnúmer: 700 Egilsstaður
Vettvangsrannsókn hófst: 31.7.2024	Vettvangsrannsókn lauk: 31.07.2024.
Tegund rannsóknar: framkvæmdarannsókn	Aðferð: könnunarskurðir

Markmið rannsóknarinnar var að kanna með töku könnunarskurðar hvort minjar leyndust undir sverði á fyrirhuguðum byggingarreit landeigenda að Egilsstöðum 1, Múlathingi.

Niðurstaða rannsóknarinnar er eftirfarandi:

Í sniðinu var hægt að greina talsvert mikið rask sem virðist vera frá nútíma; í fyrsta lagi vegna vinnslu á túnum, í öðru lagi ruslalög sem gætu verið úr tjaldbúðum hermanna í seinni heimsstyrjöldinni og í þriðja lagi niðurgroft fyrir símalínu undir LNL.

Því er niðurstaðan sú að sú mannvist sem hægt var að greina í könnunarskurðinum sé frá 20. öldinni og að ekki sé um fornleifar að ræða.

English Summary

The goal of the research was to find out if there were archaeological remains under the surface at Egilsstaðir 1, Múlathing, where there are plans to build a new house.

In the profile of the testpit the following was recorded: 1) a plowed and disturbed surface, 2) a cut from a garbage area from 20th century (possibly from the camping site of soldiers in the second world war) 3) cut from a phone line in the 20th century.

Therefore, the conclusion is that the human occupation in the testpit at Egilsstaðir 1 is from the 20th century and is not considered to be archaeological remains.

Mynd 31. Tvær holur í eldri skálanum. Sú sem nær er gæti verið lýsisgerðarhola (Stafr. myndir 2024-19-616. Mót V). Ljósmynd: Bjarni F. Einarsson.

7.4 Stöð í Stöðvarfirði	
Leyfishafi: Bjarni F. Einarsson	Fyrirtæki/stofnun: Fornleifafræðistofan
Rannsóknarnúmer: 2016070024	Númer ÞJMS: 2024-19
Staðsetning: A 738458 N 492135	Póstnúmer: 755 Stöðvarfjörður
Vettvangsrannsókn hófst: 3.6.2024	Vettvangsrannsókn lauk: 28.6.2024
Tegund rannsókna: vísindarannsókn	Aðferð: uppgröftur

Helsti tilgangur rannsókna sumarið 2024 er að rannsaka og klára hús 3, eldri skálan, en hann er yfir 40 m langur. Opnuð verða stærri svæði við Prh. B og Prh. 3 sem nú heita Reitur D og F.

Í júní munu sérfræðingar frá Globe Inst. koma og taka eDNA sýni úr eldri skálanum og í nánasta umhverfi. Verið er að kanna frekari jarðsjármælingar í nágrenni skálanna. Tilgangurinn er að freista þess að finna fleiri rústir, kuml og

naust. Málmleitartæki verður notað til að kanna notagildi þess, bæði á yfirborði og í mannvistarlögum.

Í fyrri umsóknum hefur komið fram að helstu langtímamarkmið rannsókna sé að leita svara við eftirfarandi spurningum:

Af hverju hafði fólkið í Stöð viðurværi sitt?

Hvernig voru veggir byggðir og úr hvaða efnum?

Hve stór er hinn meinti skáli (sá yngri). Var þetta minni eða stærri skáli en meðaltalið á Íslandi sem er um 16–17 m. Stærðin kann að segja eitthvað um stöðu fólksins.

Eru skálar á Austurlandi eins og skálar þeir sem rannsakaðir hafa verið annarsstaðar á landinu? Næsti rannsakaði skáli til suðurs er Hólmur í Nesjum og næsti rannsakaði skáli til norðurs er skáli í Seyðifirði sem enn er verið að rannsaka. Í landshlutanum eru annarskonar hús þekkt svo sem svokallaðar Pálstættur undir Hálsalóni (selstaða?), Ormsstaðir í Eiðapínghá (smiðja), Geirsstaðir í Hróarstungu (kirkja) og Þórarinsstaðir í Seyðisfirði (grafir, eldstæði, kirkja).

Hvenær hófst búseta á staðnum?

Hvaðan kom þetta fólk?

Er hægt að greina fleiri gjóskulög sem nota má við aldursgreiningar á svæðinu (landsfjórðunginum) í framtíðinni? Þá er átt við önnur lög en þessi hefðbundnu svo sem landnámslagið frá 871±2 og Ö-1362. Gjóskulög frá því rétt fyrir landnámslagið og skömmu eftir það hafa verið greind í veggjum skálanna, ekki síst úr Grímsvötnum.

Gjóskugreiningar eru enn mikilvægur hluti rannsókna.

Stefnt er að því að gera staðnum hátt undir höfði og ganga þannig frá honum að hann verði gestum og gangandi til ánægju og upplýsingar.

Örnefnið Stöð vekur forvitni, en hugsanlega kunna niðurstöður rannsókna að varpa ljósi á það. Niðurstöður verða bornar saman við nokkra samtíða og um margt líka staði svo sem Hofstaði í Mývatnssveit, Hríbrú í Mosfellsdal, Vog í Höfnum, Grelutóttir í Arnarfirði, Vatnsfjörð í Djúpi, Pálstættur undir Hálsalóni og Hólmur í Nesjum. Fleiri staðir eru einnig undir smásjánni.

English Summary

The main aim of the 2024 season was to investigate the older hall and finish it which we did. Zone D and E were enlarged. At zone D a ditch were opened to the north through a new house that was confirmed (House 7). Zone E was enlarged to the south and eight new holes (cooking pits?) were investigated.

In previous application it is stated that the overall purpose of the excavation is to answer following questions: What was the economical foundation on the farm. How were the walls built and of what material.

How big is the younger hall. Was it bigger or smaller than the average hall in Iceland which are ca. 16–17 m long. Size matters. Are halls in E-Iceland similar to other investigated halls in Iceland? Next investigated hall towards the south is Hólmur in Nesjar and the next one to the north in a hall in Seyðisfjörður, still under investigation. In the E-Iceland are other kinds of houses known such as Pálstættur (shealing), Ormsstaðir in Eiðapínghá (smithy), Geirsstaðir in Hróarstunga (church) and Þórarinsstaðir in Seyðisfjörður (graves, hearths, church).

When did the occupation in Stöð begin?

Wherefrom are the occupants?

Is it possible to find more tephralayers in E-Iceland to use for dating in the future. Other layers than the conventional ones as the Settlement layer 871±2 and Öræfajökull 1362.

Tephra slightly older than the Settlementlayer and slightly younger have been found in the walls of the halls, not least from Grímsvötn.

Tephra analyzes are still important in the investigation.

Mynd 32. Norðursnið á könnunarskurði á byggingarreit 1. Ljósmynd: Atli Rúnarsson.

7.5 Hnappavellir, Hornafirði	
Leyfishafi: Margrét Hrönn Hallmundsdóttir	Fyrirtæki/stofnun: Náttúrustofa Vestfjarða
Rannsóknarnúmer: 202403-0154	Númer ÞJMS: 2024-12
Staðsetning: A 618222 N 380234	Póstnúmer: 785 Öreði
Vettvangsrannsókn hófst: 9.4.2024	Vettvangsrannsókn lauk: 11.4.2024
Tegund rannsókna: Framkvæmdarannsókn	Aðferð: Könnunarskurðir

Minjastofnun Íslands fór fram á gerð könnunarskurða á Hjáleigu og Flatatúni í landi Hnappavalla í Öreðum. Byggja á starfsmannahúsnæði á svæðinu og eru lóðir þess innan heimatúns og því var farið fram á gerð skurðanna til þess að kanna hvort einhverjar minjar leyndust undir sverði.

Skurðirnir voru grafnir niður á óhreyft og náðu langsumt yfir hvern byggingarreit. Alls voru teknir 8 skurðir og fundust engar minjar í þeim. Þó fundust kolaflyksur í jarðlögum undir 1362 gjóskunni úr Örefajökli sem bendir til þess að forna byggð sé að finna þarna í kring.

English Summary

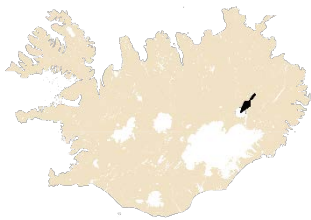
Minjastofnun Íslands requested that test trenches would be made in Hnappavellir in Öreði. Staff housing is supposed to be built in the area, which is close to the old farm, so the trenches were made to see if any older features were underground.

In total 8 trenches were excavated with no archaeological features encountered. However, traces of charcoal were found in layers beneath the 1362 tephra from Örefajökull, which suggests an ancient settlement in the area of the Hnappavellir farm.

Mynd 33. Yfirlitsmynd af könnunarskurðunum tveim í Fagradal. Ljósmynd: Indriði Skarphéðinsson.

7.6 Forkönnun á minjum í Fagradal, Brúaröræfum	
Leyfishafi: Indriði Skarphéðinsson	Fyrirtæki/stofnun: Sagnabrunnur ehf.
Rannsóknarnúmer: 202407-0138	Númer ÞJMS: 2024-57
Staðsetning: A 639804 N 496124	Póstnúmer: 701 Egilsstaðir
Vettvangsrannsókn hófst: 30.7.2024	Vettvangsrannsókn lauk: 1.8.2024
Tegund rannsóknar: vísindarannsókn	Aðferð: könnunarskurðir

Markmið vettvangsrannsóknar var fyrst og fremst að aldursgreina minjarnar í Fagradal ásamt því að reyna að kortleggja umfang þeirra með markvissum jarðvegsborunum. Eftir að uppgröftur hófst kom það í ljós að töluvert dýpra var niður á minjarnar en gert var ráð fyrir. Jarðvegsborinn sem nota átti náði ekki dýpra en rúma 0,5 m en minjarnar liggja nokkuð dýpra.

Voru tveir könnunarskurðir handgrafnir í skálatófina annarsvegar og í óljósa tóft útihúss hinsvegar.

Í skálatóftina var tekinn könnunarskurður sem náði frá innri norður-vegg tóftarinnar til suðurs út fyrir suður-vegg hennar. Var lagt upp með því að grafa niður á mannvistarlög en ekki í gegnum þau. Við uppgröftinn kom í ljós að frost var að hluta til enn í jörðu við skálatóftina sem tafði fyrir uppgreftri hennar, einnig kom á daginn að grunnvatnsstaða var einnig nokkuð há og var fallið frá frekari uppgreftri innan tóftarinnar þar sem komið var niður á vatnsborðið áður en nokkurra mannvistarlag varð vart. Var því aðeins fullgrafi í suður-vegg skálatóftarinnar. Á um hálfsmetra dýpi kom reisulegur torfveggur í ljós allt að 70 cm á hæð. Ofan við torfveggin lágu fjögur gjóskulög in-situ sem að öllum líkindum eru Ö-1362, K-1262, V-1160 & H-1158. Í torfinu var grásvört gjóska sem líklegast er frá 940, þó það eigi enn eftir að fá það staðfest. Er því nokkuð ljóst að minjarnar eru nokkuð eldri en 1158 og að öllum líkindum frá 10-11. öld.

Í útihúsið var tekin 3x1 m könnunarskurður í gegnum nokkuð illgreinanlegan vegg sem liggur norður-suður. Líkt og í skálatóftinni var djúpt niður á minjarnar og kom um 0,6 m hár torfveggur í ljós í sniðinu á um 0,6 m dýpi. Líkt og í könnunarskurðinum sem tekinn var í skálann voru fjögur greinileg gjóskulög yfir torfveggnum, Ö-1362, K-1262, V-1160 & H-1158. Í torfinu var grásvört gjóska

sem líklegast er frá 940 og undir torfveggnum mátti greina svarta þykka gjósku sem líklega er K700.

Austan við torfvegginn í sniðinu mátti greina örlitla koladreif á 1,1 m dýpi sem líklega er vísir að þunnu gólflagi.

English Summary

The goal of the field investigation was primarily to date the remains in Fagradal and to attempt to map their extent through targeted soil borings. After excavation began, it became clear that the remains were located significantly deeper than anticipated. The soil boring intended to be used could only reach about 0.5 meters, while the remains were found at a considerably greater depth than was expected.

Two test trenches were hand-dug: one in the skálatóft and the other in an indistinct structure of an útihús.

In the skálatóft, a trench was dug from the inner north wall of the remains to the south, extending beyond the southern wall. The plan was to excavate down to the habitation layers but not through them. During the excavation, it was discovered that there was still some frost in the ground at the skálatóft, which delayed the digging. Additionally, the groundwater level was found to be relatively high, leading to the decision to stop further excavation within the remains once the water table was reached before any habitation layers were observed. Therefore, only the southern wall of the skálatóft was fully excavated. At about half a meter deep, a substantial turf wall, approximately 70 cm high, was revealed. Above the turf wall, four layers of tephra in situ were identified, likely Ö-1362, K-1262, V-1160, and H-1158. In the turf, there was gray-black tephra that is most likely from 940, although this has yet to be confirmed. It is therefore fairly clear that the remains are somewhat older than 1158 and are likely from the 10th to 11th centuries.

In the outbuilding, a 3x1 m test trench was dug through a somewhat indistinct north-south wall. As in the skálatóft, the remains were found at a significant depth, with a turf wall about 0.6 m high revealed at approximately 0.6 m depth. Similar to the trench in the skálatóft, four distinct layers of tephra were observed above the turf wall: Ö-1362, K-1262, V-1160, and H-1158. In the turf, there was gray-black tephra, likely from 940, and beneath the turf wall, thick black tephra was noted, which is probably K700. East of the turf wall in the trench, a slight layer of charcoal was identified at a depth of 1.1 m, which likely indicates a thin floor layer.

Mynd 34. Horft yfir könnunarskurð til norðurs. Íbúðarhúsið í Fjóluhvammi 2. í bakgrunni.
Ljósmynd: Indriði Skarphéðinsson.

7.7 Fjóluhvammur 2, Fellabæ	
Leyfishafi: Indriði Skarphéðinsson	Fyrirtæki/stofnun: Sagnabrunnur ehf.
Rannsóknarnúmer: 202405-0115	Númer ÞJMS: 2024-27
Staðsetning: A 713492 N 539332	Póstnúmer: 700 Egilsstaðir
Vettvangsrannsókn hófst: 20.5.2024	Vettvangsrannsókn lauk: 26.5.2024
Tegund rannsókna: vísindarannsókn	Aðferð: könnunarskurðir

Grafinn var tæplega 5 m langur og 1 m breiður könnunarskurður í kolagröfina. Í ljós kom kolagröf um 3 m í þvermál, líklega hálf hringlaga í laginu en þvermál hennar var nokkuð styttra í vestursniði könnunarskurðarins en austursniði. Kolagröfin var grafin í gegnum samliggjandi gjóskulög H-1158 & V-1160 og gjóskulag úr V-1477 lág í þykkum bunka ofan á kolagröfinni. Hefur kolagröfin verið í notkun einhverntíman á tímabilinu 1200-1477, líklega nær 1200. Vel mátti greina 2 fasa í könnunarskurðinum og hefur kolagröfin verið notuð að minnsta kosti tvisvar. Mikið magn af kolum lá enn í gröfinni, sérstaklega voru þykkir bunkar undir barmi grafarinnar. Kolin í gröfinni voru vel varðveitt og var greinilega blanda af stærri og minni greinum sem hafa verið notaðar til kolagerðar. Stærsti viðarkolabúturinn sem fannst í gröfinni var hátt í 40 cm langur og um 5-7 cm breiður.

English Summary

A trial trench measuring approximately 5 m in length and 1 m in width was excavated into the charcoal pit. The investigation revealed a feature around 3 m in diameter, likely semi-circular in form, its extent appeared somewhat shorter in the western section of the trench compared to the eastern section. The pit had been cut through the tephra layers H-1158 and V-1160 and a thick deposit of tephra from the eruption of V-1477 overlay the feature. Based on this stratigraphy, the charcoal pit was in use sometime between AD 1200 and 1477, most probably closer to the earlier part of that range. Excavation identified two distinct phases of use, indicating that the pit had been employed for charcoal production on at least two occasions. A considerable amount of charcoal remained in situ, particularly in thick deposits along the edges of the pit. The charcoal was well preserved and consisted of a mixture of large and small branches that had been converted into fuel. The largest fragment recovered measured nearly 40 cm in length and approximately 5–7 cm in width.

Mynd 35. Jarðlög í könnunarskurði, mynd tekin í vestur. Ljósmynd: Guðný Zoëga.

7.8 Hlíðargata 7-9, Fáskrúðsfjörður	
Leyfishafi: Guðný Zoëga	Fyrirtæki/stofnun: sjálfstætt starfandi
Rannsóknarnúmer: 202405-0177	Númer þ.JMS: 2024-30
Staðsetning: A 736086 N 501396	Póstnúmer: 750 Fáskrúðsfjörður
Vettvangsrannsókn hófst: 7.5.2024	Vettvangsrannsókn lauk: 7.5.2024
Tegund rannsókna: framkvæmdarannsókn	Aðferð: hreinsun sniðs

Á loftmynd frá 1958, sjá mannvirki í túni ofan hússins Ytri Búða (nú Skólavegur 24) í þéttbýlinu á Fáskrúðsfirði. Á sama stað er ætlunin að reisa tvíbýlishús, Hlíðargötu 7-9. Leifar húsgrunns eru enn til staðar á yfirborði, 5x4m að stærð. Könnunarskurður var tekinn í austurhlið grunnsins til að ákvarða aldur og mögulegar eldri minjar undir honum. Skurður var tekinn í austur hlið grunnsins og um metra út frá henni. Hann var 1m á breidd og um 2m á lengd og 1,2m á dýpt. Niðurstöður rannsóknarinnar sýna að grunnurinn sem sést á yfirborði var lagður einföldu lagi af grjóti og hefur líklega verið undan timburbyggingu. Byggingarinnar er ekki getið í fasteignamati frá 1916-19 og er því líklega yngri. Á kreppuárunum jókst fjöldi ýmissa útihúsa og smábygginga í Búðarporpi og kann byggingin að hafa verið reist á þeim tíma. Grunnurinn telst því ekki fornleifar skv. laganna hljóðan.

Undir grunninum voru leifar skriðu og engin ummerki minja fundust undir henni. Engin gjóskulög fundust við rannsóknina sem bent gætu til aldurs.

English Summary

In an aerial photograph from 1958, a small structure can be seen in the field above the house Ytri Búðir (now Skólavegur 24) in the village of Fáskrúðsfjörður. On the same site there is a plan for building a semi-detached house.

The remains of a house foundation, 5x4m, are still visible on the surface and a 2m long test trench was dug into its eastern side to investigate age or presence of older remains. The foundation was made of a single layer of stones and likely supported a timber building. The building is not mentioned in the property register from 1916–19 and is therefore probably younger. The foundation is unlikely to be archaeology according to the law. Beneath the foundation were traces of a landslide, and no signs of older remains. No tephra was found in the trench for dating purposes.

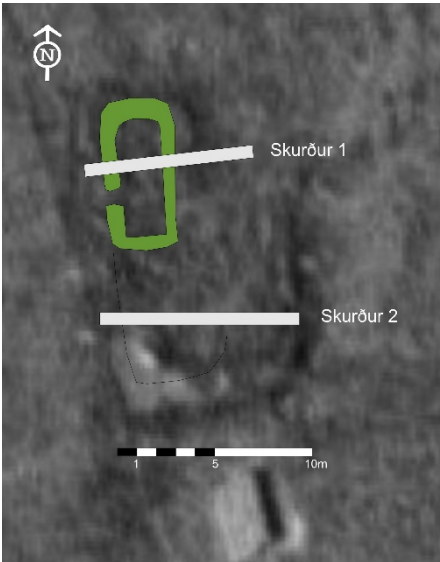
Mynd 36. Horft til suðausturs yfir framkvæmdasvæðið, skurðir vinstra megin fyrir miðri mynd.
Ljósmynd: Guðný Zoëga.

7.9 Nes og Bakkagil á Norðfirði. Ofanflóðavarnir	
Leyfishafi: Guðný Zoëga	Fyrirtæki/stofnun: sjálfstætt starfandi
Rannsóknarnúmer: 202409-0064	Númer ÞJMS: 2024-72
Staðsetning: A 749706 N 527334	Póstnúmer: 740 Neskaupsstaður
Vettvangsrannsókn hófst: 19.9.2024	Vettvangsrannsókn lauk: 20.9.2024
Tegund rannsóknar: framkvæmdarannsókn	Aðferð: könnunarskurðir

Rannsókn var gerð á tóft sem liggur neðst í fjallsbrekku um 100m ofan og SV við efstu hús við götuna Nesbakka í Neskaupstað. Minjarnar munu hverfa við gerð snjóflóðavarna í fjallshlíðinni. Tilgangur rannsóknar var að athuga aldur og gerð tóftarinnar og hvort eldri minjar leyndust undir henni. Tóftin liggur norður-suður og var 8m löng of 4m breið að utanmáli. Hún stendur á upphækkun og á loftmynd frá 1955 virtust einhverjir veggir eða ójöfnur geta verið fast sunnan hennar. Tveir skurðir voru því teknir á svæðinu. Annar skurðanna (skurður 1) lá í gegn um tóftina sem sýnileg var á yfirborði. Hann var 0,7x9m og mest 1.2m að dýpt. Hinn skurðurinn (skurður 2) var tekinn í upphækkunina sunnan tóftarinnar. Sá skurður var 0,7x11m. Hann var mest 1.5m að dýpt.

Skurður 1: Skurðurinn var tekinn þvert í gegn um miðja tóftina. Í ljós komu tvennir torfveggir. Veggurinn í vesturhluta skurðar lá ofan gjósku frá 1875 in situ. Í torfinu voru gjóskurnar 1875 og 1477. Ekkert gólf var í tóftinni heldur einungis rótað lag af fokmold og torfi. Tóftin lá ofan á tveimur skriðum sem mynduðu upphækkuna undir henni. Gerð tóftar og lega benda til að þetta gæti verið heytóft þar sem hún liggur á svæði þar sem bæjarbúar voru með tún. Þetta gæti þó

einnig hafa verið mótóft þar sem á loftmynd frá 1955 má sjá mótökusvæði og mótóftir í fjallshlíðinni skammt ofan tóftarinnar.

Skurður 2: Í syðri skurðinum kom fram að upphækkunin undir tóftinni og sunnan hennar eru tvennar skriður. Önnur er stórgrýtt og hefur fallið skömmu eftir 1362 og er allt að 1m að þykkt. Ofan hennar er minni spýja sem hefur fallið milli 1477 og 1875. Undir eldri skriðunni var komið niður á mýrarjarðveg og undir því jökulmöl. Engar veggjaleifar eða aðrar mannvistarleifar fundust í skurðinum.

English Summary

Two test trenches were dug in an ruin and suspected ruin in an area that will be damaged due to the construction of avalanche protective barriers above the town Neskaupstaður in East Iceland. The first trench established a small structure built post 1875 on top of two screes. The structure was most likely used for the storage of hay or drying of peat. The second trench did reveal two screes, a more substansive one dating from between AD1362 and 1477 and a smaller one dating from between 1477 and 1875. No archaeolgical remains were found in the second trench.

8. Suðurland

Mynd 37. Drónamynd af svæðinu við lok rannsókna. Horft í norðaustur. Ljósmynd: Hildur Gestsdóttir.

8.1 Oddi á Rangárvöllum, Oddarannsóknin	
Leyfishafi: Kristborg Þórsdóttir	Fyrirtæki/stofnun: Fornleifastofnun Íslands ses.
Rannsóknarnúmer: 201805-0160	Númer ÞJMS: 2024-59
Staðsetning: A 431448 N 364072	Póstnúmer: 851 Hella
Vettvangsrannsókn hófst: 26.8.2024	Vettvangsrannsókn lauk: 18.9.2024
Tegund rannsókna: vísindarannsókn	Aðferð: blönduð tækni

Fornleifarannsóknir í Odda á Rangárvöllum miða að því að varpa ljósi á hlutverk og gerð manngerðra hella sem voru grafnir út á 10. öld, að talið er. Rannsóknirnar 2024 beindust að stórum hrundum helli sem sneri norðvestur-suðaustur, í aflíðandi halla og op til SA. Rannsókn á þessu svæði hófst með könnunarskurði 2022. Árið 2023 var opnað stórt rannsóknarsvæði og í ljós kom forskáli, sem talinn er samtíða hellinum, en í hellisdældinni/hruninu fannst mannvirki sem er yngra en hellisminjarnar.

Markmið rannsókna í Odda sumarið 2024 var að hefja uppgröft á þessu mannvirki, sem er líklega fjós frá miðöldum. Fjósið hafði verið byggt ofan í dæld sem myndaðist þegar hellirinn hrundi. Rannsóknunum á svæðinu er enn ólokið, en niðurstöður sumarsins sýna talsverð umsvif eftir að hellarnir hrundu.

Yngstu minjarnar eru í norðvesturenda svæðisins. Þar voru fjölmargar gryfjur, sú yngsta ruslagryfja frá miðri 20. öld. Einhverjar gryfjur voru grafnar eftir 1500, og ein klárlega opin þegar Katla gaus um 1500 þar sem gjóskan úr gosinu hafði fallið ofan í hana. Ekki er vitað með vissu hvaða hlutverki þessar seinni tíma gryfjur gegndu, en greining á sýnum sem voru tekin úr mjög lífrænum lögum í botni þeirra mun vonandi varpa ljósi á starfsemina. Í uppmokstri sem fyllti sumar gryfjurnar mátti sjá lífrænar leifar, líklega hey, sem bendir til þess að þessar yngri gryfjur hafi verið grafnar ofan í heygryfju. Rásir (um 50 cm breiðar) lágu frá gryfjunum niður brekkuna í suðaustur í gegnum hrunlög úr fjósinu. Bendir þetta

til þess að veita hafi þurft frá þeim. Fyllingar í þessum rásum virðist vera mest megnis sandur og afoxaður jarðvegur, en engin merki um lífrænan jarðveg.

Við rannsóknina á gryfjunum nyrst á svæðinu kom í ljós manngerður uppistandandi hellir, göng, sem tengdu hrunda hellinn sem nú er til rannsóknar við samsíða helli fast austan við, og er sá líka hruninn.

Mannvirkið/fjosið var framarlega (þ.e. næst hellisopinu) í hrunda hellinum með op til suðaustur. Það var með torfhlaðna ytri veggj sem byggðir voru utan í bakka sem mynduðust þegar hrun úr hellinum var grafið út. Stoðarholur og stoðarsteinar benda til timburgrindar, innra mál mannvirkisins var um 6 x 5 m og eftir því miðju er breiður niðurgrafinn gangur (1,3 m breiður), sennilega flór. Á þessu stigi virðist sem flórin hafi verið skemmdur af seinni tíma framkvæmdum á svæðinu og hugsanlega voru hellur verið rifnar upp úr honum til endurnýtingar. Þéttar stoðarholur og stoðarsteinar benda til bása og á milli þeirra eru nokkrar pinnaholur meðfram langveggjum, sennilega tjóðurstaurar/hælar. Eins og fram hefur komið þá er rannsóknunum á þessu mannvirki ekki lokið, og því ekki öll kurl komin til grafar varðandi nýtingu þess.

English Summary

Archaeological research in Odda á Rangárvellir aims to shed light on the role and function of man-made caves dating to the 10th century. The 2024 investigations focused on a large collapsed cave oriented NW-SE, on a receding slope and opening to the SE. Excavations in this area began with an exploratory trench in 2022. In 2023, a large area was opened and an antechamber, contemporary with the cave, was revealed, but in the cave depression/collapse, a structure post-dating the cave was revealed. The aim of research in Oddi in the summer of 2024 was to start excavating this structure, which is probably a medieval byre. Excavations in the area are still ongoing, but the results of the summer show considerable activity after the caves collapsed.

The youngest remains are at the NW end of the site. There were numerous pits, the youngest a rubbish pit from the middle of the 20th century. Some of these pits were dug after 1500, and one was clearly open when Katla erupted around 1500, as the tephra from the eruption had infilled it. The function of these later pits is not known for certain, but analysis of samples taken from the highly organic layers at the bottom of them will hopefully shed light on this. Organic remains, probably hay, could be seen in the fill of some of the pits, which suggests that these younger pits were cut into earlier hay storage pits. Channels (about 50 cm wide) ran from the pits down the slope to the southeast through collapsed layers from the byre, demonstrating the need to channel material away from them. The fill of these channels was mostly sand and deoxidised soil, but no indication that they contained organic material.

During the investigation of the pits in the northern part of the area, a man-made standing cave, a tunnel, was discovered, which connected the collapsed cave that is now being investigated with a parallel cave further east, which is also collapsed.

The structure/barn was at the SE end of the depression caused by the cave collapse (i.e. closest to the cave opening), with an entrance to the SE. It had turf-built outer walls built on the outside of a bank formed when the collapse from the cave was dug out. Post-holes and post-pads indicated a timber frame, the internal dimensions of the structure were 6 x 5 m it had a central dung channel (1.3 m wide). At this stage of the excavation, it appears that the channel has been damaged by later activity, it was probably paved, and that stone slabs had been removed for reuse. Dense post-holes and post-pads indicate the presence of stalls, between them were several pinholes along the long walls, probably the remains of tether posts/stakes. As already noted, the excavation of this structure is not complete, so interpretations may change as work progresses.

Mynd 38. Nemendur og kennari við vinnu á uppgriftarsvæðinu. Horft til suðausturs. Ljósmynd: Angelos Parigoris.

8.2 Skálholt	
Leyfishafi: Angelos Parigoris	Fyrirtæki/stofnun: Háskóli Íslands
Rannsóknarnúmer: 201508-0040	Númer ÞJMS: 2024-61
Staðsetning: A425685 N403354	Póstnúmer: 806 Selfoss
Vettvangsrannsókn hófst: 19.8.2024	Vettvangsrannsókn lauk: 23.8.2024
Tegund rannsókna: vísindarannsókn	Aðferð: uppgröftur

Uppgröftur fór fram dagana 19. - 23. ágúst 2024. Alls tóku 15 nemendur þátt undir umsjón tveggja fornleifafræðinga. Haldið var áfram að grafa á svæði [5000] sem staðsett er SA af Skálholtskirkju (sjá nánar í Framvinduskýrslum fyrri ára). Helstu minjar sem eru sjáanlegar á svæðinu eru eftirfarandi:

a) Steinhleðslur eða mögulegar traðir eru í NV horni uppgriftarsvæðis. Traðirnar liggja í austur-vestur. Þær eru byggðar inn í ruslalög (móaska, aska, kol, bein og gripir) að norðanverðu en eru mikið raskaðar eftir nútíma framkvæmdir að sunnanverðu og þar er aðeins neðsta steinaröðin eftir.

b) Hellulögð stétt er staðsett austan við traðirnar og nær yfir um 6 fermetra flöt.

c) Bygging í SA hluta uppgriftarsvæðis sem er sennilegast leifar af 18. aldar prenthúsi sem var flutt frá biskupssetrinu á Hólum í Hjaltadal. Byggingin hefur aðeins verið grafin fram að hluta en í jarðlögum fyrir utan bygginguna hafa nú fundist þrír prentstafir.

d) Bygging í NV hluta uppgriftarsvæðis. Byggingin er töluvert mikið röskuð eftir traðirnar sem eru síðari tíma mannvirki. Veggurinn sem tilheyrir byggingunni heldur áfram í sniði í norðaustur- og norðvesturátt.

Sex jarðlög voru skráð. Tvö þeirra voru hrun úr torfveggjum og leifar mannvirkja; tvö voru jarðvegslög með uppblásnu eða vindbornu efni, og tvö voru ruslalög. Meðal gripa sem fundust voru leirkerjabrot, postulín, fínt og gróft leirker, dýrabein, gler, leirpípubrot, járnhlutir, leður og textíll.

English Summary

The excavation at Skálholt took place during 19 - 23 August 2024. Fifteen students from the University of Iceland participated under the supervision of two teachers. The main excavation area, [5000], is situated SE of the Skálholt Cathedral (see Preliminary reports from previous years). The main archaeological features of the site are:

- a) Stonewall boundaries marking an E-W oriented pathway located at the NW part of the site. The northern wall is built up against midden layers containing peat ash, ash, charcoal, burnt bones, bones and artefacts. The south wall is truncated by modern intrusions and consists of one row of stones.
- b) Paving situated east of the pathway and covers an area of around 6 square meters.
- c) A turf building at the SE corner of site. The structure may possibly be the remains of the 18th century print house that was transferred from Hólar bishopric. The building is partly uncovered. Three lead types (printed letters, used for letterpress printing) have been found outside the structure.
- d) A turf structure located at the NW corner of site. The building is heavily truncated by the aforementioned pathway at W. The wall of the structure runs beneath NW and NE baulk of the excavation area.

Six deposits were identified. Two of the deposits were turf collapse and structural remains; two were subsoil and windblown materials, and two were refuse deposits.

Artifacts recovered included pottery fragments, porcelain, fine and coarse earthenware fragments, animal bone fragments, glass, clay pipe fragments, iron objects, leather and textile.

Mynd 39. Horft niður á uppgriftarsvæðið, suðurendi svæðisins er efst á myndinni. Ljósmynd: Ragnheiður Gló Gylfadóttir.

8.3 Vesturbúðarhóll	
Leyfishafi: Ragnheiður Gló Gylfadóttir	Fyrirtæki/stofnun: Fornleifastofnun Íslands ses
Rannsóknarnúmer: 201706-0054	Númer ÞJMS: 2024-21
Staðsetning: A 393867 N 375262	Póstnúmer: 820 Eyrarbakki
Vettvangsrannsókn hófst: 27.5.2024	Vettvangsrannsókn lauk: 7.6.2024
Tegund rannsókna: vísindarannsókn	Aðferð: uppgröftur

Markmið verkefnisins eru rannsóknir og uppgröftur á verslunarhúsum frá tímabilinu 1600-1900 (einokunartímanum). Uppgröfturinn er forsenda endurbyggingu húsanna á þessum stað. Jarðsjármælingar sem gerðar voru árið 2017 og uppgröftur árána 2019-2023 sýna að grunnur Vesturbúðarinnar sem rifin var árið 1950 er nokkuð vel varðveittur undir sverði. Sérstaklega virðast leifarnar af syðsta verslunarhúsinu vera heillegar sem og því vestasta en varðveislan er verst af nyrsta og austasta húsinu.

Árin 2021-2022 var unnið í vestasta húsinu, Fönix. Ákveðið var að opna nýtt svæði til suðausturs frá fyrra rannsóknarsvæði árið 2023, þ.e. halda ekki áfram þar sem grafið hefur verið síðustu ár. Nýja svæðið er vesturendi húss sem kallast m.a. Gamla og Nýja Krambúðin en undir lokin var þarna pakkhús. Samanlagt er því búið að opna um 330 fm á Vesturbúðarhól. Árið 2024 var haldið áfram með uppgröft á vestasta húsinu. Ákveðið var að geyma grjótið úr undirstöðunum og nýta við uppbyggingu húsanna. Stór hluti af yngstu veggjum hússins voru fjarlægðir en um leið ljóst að sú vinna er tímafrek og ekki tókst að ljúka því verki. Byrjað var að grafa upp mannvirki „inni“ í þessu yngsta húsi, þar eru vísbendingar um eldri hús og önnur mannvirki. Þar kom í ljós niðurgroftur sem afmarkaðist af múrsteinum í norðurenda hússins, hann var fullur af hreyfðum mannvistarlögum. Flest mannvistarlögin sem grafin voru upp tengjast niðurrifi

hússins, þ.e. sand- og ruslalög en í þeim komu í ljós gripir frá 18.-20. Öld. Fáist áframhaldandi fjármagn til rannsókarinnar er stefnt að rannsóknum á öllum því svæði sem hefur verið afhjúpað.

Allt minjasvæðið var mælt upp með alstöð og teknar af því drónamyndir og verður unnið úr þeim gögnum í vetur og nákvæm kort gerð af minjastaðnum. Úrvinnsla stendur yfir.

English Summary

The project focuses on researching and excavating the trading houses of Vesturbúðin, which were constructed and used during the Monopoly Era. The excavation serves as a necessary step toward reconstructing these historic structures on-site. Ground-penetrating radar surveys conducted in 2017 and excavations carried out between 2019 and 2023 revealed that the foundation of Vesturbúðin (the Western Store), demolished in 1950, remains relatively well-preserved underground. Notably, the southernmost and westernmost trading houses are in good condition, whereas the northernmost and easternmost structures are less well-preserved.

During 2021–2022, the excavation concentrated on the westernmost house, Fönix. In 2023, a new excavation area was opened southeast of the previous site instead of continuing work in the already-excavated locations. This new area included the western end of a building historically known as Gamla og Nýja Krambúðin (the Old and New General Store), which later functioned as a warehouse. To date, approximately 330 square meters have been excavated at Vesturbúðarhól.

In 2024, work resumed on the westernmost house. A significant portion of its youngest walls was dismantled, but due to the labor-intensive nature of the process, this task was not fully completed. Excavations also uncovered structures within or beneath this youngest house, providing evidence of older buildings and constructions. A brick-lined pit was discovered at the house's northern end, filled with disturbed cultural layers. Most of the excavated layers relate to the house's demolition, consisting of sand and debris, and contained artifacts dating from the 18th to the 20th centuries.

Should additional funding be secured, the project plans to extend its investigations to the entire area that has been uncovered.

The archaeological site has been mapped using total station surveys and drone imagery, with the collected data set to be processed during the winter. Detailed maps of the site will be created as part of the ongoing analysis.

Mynd 40. Drónamynd af rústunum í Arfabót að lokinni rannsókn. Ljósmynd: Bjarni F. Einarsson.

8.4 Arfabót	
Leyfishafi: Bjarni F. Einarsson	Fyrirtæki/stofnun: Fornleifafræðistofan
Rannsóknarnúmer: 201705-0063	Númer ÞJMS: 2024-47
Staðsetning: A 527383 N 330467	Póstnúmer: 881 Kirkjubæjarklaustur
Vettvangsrannsókn hófst: 1.7.2024	Vettvangsrannsókn lauk: 19.7.2024
Tegund rannsókna: vísindarannsókn	Aðferð: blönduð tækni

Markmið rannsókna sumarið 2024 var að reyna að fá á hreint hvort rými H væri smiðja eða ekki. Rými H virðist ekki vera smiðja, en um hlutverk þess er ekkert vitað.

Einnig var grafið lítillega í kirkjugarðinn og í báðar kynslóðir kirkjunnar til þess að finna heppileg gjóskusýni.

Til að kanna stærð stofunnar frekar þá var grafinn þverskurður í gegnum hana og svo langskurður að hluta. Mest áhersla var þó lögð á að grafa skurði norðan við bæjarhúsin, en innan við hleðslurnar, til að kanna hvort þar mætti finna vegg og/eða gólf eldri kynslóða bæjarins. Í ljós kom að þarna er fjöldi veggja, en engin gólf fundust.

Eins og venjulega fer mestur tími og orka í að moka burtu sandi ofan af rústunum.

English Summary

The aim of the excavation 2024 was to figure out whether the House H was a smithy or not. House H is most likely not a smithy, but what the function of the house was is unknown. Search for suitable tephra samples from the church, both generations was needed, but the main focus this summer was to find out whether older walls and/or floors were to be found immediately north of the farm houses. It turned out to be many walls but no floors. To get further information about the „stofa“ trenches were excavated in it to give some information about its size.

As usual, most of the time and effort goes to remove the sand of the ruins.

Mynd 41. Horft til suðurs yfir Framtúnið á Keldum. Ljósmynd: Ármann Guðmundsson.

8.5 Keldur á Rangárvöllum	
Leyfishafi: Ármann Guðmundsson	Fyrirtæki/stofnun: Þjóðminjasafn Íslands
Rannsóknarnúmer: 202408-0117	Númer ÞJMS: 2024-70
Staðsetning: A 447236 N 368864	Póstnúmer: 851 Hella
Vettvangsrannsókn hófst: 12.9.2024	Vettvangsrannsókn lauk: 13.9.2024
Tegund rannsóknar: vísindarannsókn	Aðferð: könnunarskurður

Árið 2022 fór hópur Norðmanna (NIKU) um landið og framkvæmdi jarðsjármælingar á nokkrum stöðum. Einn af stöðunum sem varð fyrir valinu var túnið, Framtún, suður af bænum á Keldum á Rangárvöllum. Bæjarstæðið sjálft er líklega mjög fornt en lítið er vitað um Framtúnið en þar er þó sýnilegt mannvirki sem nefnist Lambhús. Niðurstöður jarðsjármælinga NIKU sumarið 2022 bentu til þess að rústir lægu þar undir sverði. Árið 2023 framkvæmdi Þjóðminjasafn Íslands rannsókn á Keldum með það markmið að athuga gæði jarðsjárgagnanna og hvort hugsanlega væri forn mannvirki á svæðinu. Niðurstöður rannsókna sýndu fram á að svo sé en í skurðinum sem grafinn var fundust leifar af mannvirki sem var í notkun á tímabilinu 871 til 1506. Aldursákvörðunin byggist á að miklu leyti á samanburðargreiningu á gjóskulögum í skurðinum sem grafinn var fram. Haustið 2024 var svo grafinn 1m x 3m skurð vel frá rústunum á Framtúninu í þeim tilgangi að greina gjóskulögin á svæðinu, allt frá landnámslagi og uppúr. Uppgröfturinn gekk mjög vel og tekin voru 21 gjóskusýni sem greindar verða af Þorvaldi Þórðarsyni hjá Jarðvísindastofnun. Gögnin munu verða mikilvæg fyrir framtíðar fornleifarannsóknir á Keldum.

English Summary

In 2022, a group of Norwegians (NIKU) went around the country and conducted geophysical surveys in several places. One of the chosen locations was the field, Framtún, south of the old farmhouse at Keldur in Rangárvellir. The farmstead is probably ancient, but little is known about Framtún, although there is a visible structure called Lambhús. NIKU's geophysical survey results indicated a few clusters of ruins at a depth of circa 1,3 meters. In 2023, the National Museum of Iceland carried out an excavation at Keldur to check the quality of the geophysical. The results were positive. The remains of a structure used between 871 and 1506 were found in the trench. The age determination is based on a comparative analysis of tephra layers.

In the fall of 2024, a 1 m x 3 m trench was dug well away from the ruins at Framtún to analyze the igneous layers in the area, from the settlement layer upwards. The excavation went very well, and 21 igneous samples were taken, which will be analyzed by Þorvald Þórðarson at the Geosciences Institute. The data will be vital for future archaeological investigations on Keldur.

Mynd 42. Yfirlit yfir hið meinta bæjarstæði þegar rannsókn er að hefjast. Ljósmynd: Bjarni F. Einarsson

8.6 Rimi í landi Laugardæla í Flóa	
Leyfishafi: Bjarni F. Einarsson	Fyrirtæki/stofnun: Fornleifafræðistofan
Rannsóknarnúmer: 202405-0052	Númer ÞJMS: 2024-24
Staðsetning: A 403486 N 383407	Póstnúmer: 803 Selfoss
Vettvangsrannsókn hófst: 21.5.2024	Vettvangsrannsókn lauk: 24.5.2024
Tegund rannsókna: framkvæmdarannsókn	Aðferð: könnunarskurðir

Markmið rannsókna var að freista þess að fá yfirsýn yfir umfang hinna meintu bæjarleifa. Það tókst en ekki tókst að staðfesta að um bæjarleifar væri að ræða. Allir veggir voru hreinir torfveggir. Aðrar meintar minjar tókst ekki að staðfesta.

English Summary

The aim of the excavation was to get an overview of the size of the alleged farm. The size was confirmed, but the existence of a farm on the site was not confirmed. All the walls were made of pure turf. Other remains were not confirmed.

Mynd 43. Yfirlitsmynd af könnunarskurðum sem gerðir voru vegna fyrirhugaðra gatnaframkvæmda við Hjalladæl á Eyrarbakka. Ljósmynd: Atli Rúnarsson.

8.7 Hjalladæl á Eyrarbakka	
Leyfishafi: Margrét Hrönn Hallsmundsóttir	Fyrirtæki/stofnun: Náttúrustofa Vestfjarða
Rannsóknarnúmer: 202407-0070	Númer ÞJMS: 2024-52
Staðsetning: A 394431 N 375159	Póstnúmer: 820 Eyrarbakki
Vettvangsrannsókn hófst: 5.8.2024	Vettvangsrannsókn lauk: 9.8.2024
Tegund rannsóknar: framkvæmdarannsókn	Aðferð: könnunarskurður

Minjastofnun Íslands fór fram á gerð könnunarskurða í 9 minjar sem skráðar höfðu verið vegna fyrirhugaðra framkvæmda við götuna Hjalladæl á Eyrarbakka til að kanna eðli og umfang minjanna og til að athuga hvort eldri minjar leyndust undir sverði. Ein minjanna var farin undir veg og því var ekki unnt að gera skurð í hana. Alls voru gerðir átta könnunarskurðir, sex í garðlög og tvær í tóftir.

Í könnunarskurði 1 var túngarður [2651-003] sem hafði verið hlaðinn úr hraungrýti, ýmist með einfaldri eða tvöfaldri röð af steinum eftir þörfum. Veggurinn var um 53cm hár og líklega frá seinni hluta 19. aldar eða upphafi 20. aldar, miðað við þá gripi sem fundust í skurðinum.

Í könnunarskurði 2 var túngarður [2651-004] sem var framhald af túngarðinum sem fannst í könnunarskurði 1. Garðurinn var hlaðinn úr hraungrýti með einfaldri eða tvöfaldri röð af steinum eftir þörfum. Garðurinn var um 58cm hár og samanstóð af tveimur steinum í grunni garðsins og einum stærri ofan á þeim. Steinkol fannst í skurðinum og má því áætla að garðurinn sé frá seinni hluta 19. aldar eða upphafi 20. aldar.

Könnunarskurður 3 var tekinn í svokallað Kaupmannstún [2651-031] og var farið fram á skurðinn þar ef ske kynni að um væri að ræða heimatún. Engar minjar fundust í skurðinum og ekkert sem benti til mikillar mannvistar á svæðinu.

Í könnunarskurði 4 fannst einfaldur grjóttgarður [2651-021] sem var upphaflega skráður sem túngarður. Garðurinn var einungis ein umferð af steinum og í

skráningarskýrslunni var því varpað fram að gera mætti ráð fyrir að þarna hafi m.a. verið ræktaðar kartöflur.

Könnunarskurður 5 var tekinn í eina af tóftum Simbakots [2651-018]. Á korti frá 1930 var sýnt hús sem hafði verið opið í norður og með gerði í kring um sig. Í austanverðum skurðinum fannst torfveggur og í vestur enda hans fannst möguleg grjóthleðsla sem líklega hefur þá verið vestur veggur tóftarinnar. Ekkert eiginlegt gólf fannst innan veggjanna.

Könnunarskurður 6 var tekinn yfir eina af tóftum Simbakots [2651-017] en á korti frá 1930 var hús merkt rétt austan við íbúðarhúsið Simbakot. Ekki kom fram á kortinu hvert hlutverk hússins var en mögulega hefur það verið íbúðarhús þar sem í manntölum var oft getið um tvo bónda í Simbakoti. Svæðið ber þess merki að hafa verið sléttað eða rutt. Í könnunarskurðinum fundust þó leifar tveggja veggja og gólflag þar á milli.

Í könnunarskurði 7 fannst mjög einfaldur grjótgarður [2651-016], þar sem svæðið hafði verið sléttað var lítið hægt að segja um eiginlegt byggingarlag á honum.

Könnunarskurður 8 var tekinn yfir garðlag [2651-015] sem hafði verið skráð sem túngarður. Um var að ræða einfaldan grjótgarð sem mögulega hefur verið undirhleðsla undir girðingu eða að hann hafi verið rifinn og einungis grunnurinn orðið eftir.

English Summary

Minjastofnun Íslands requested that test trenches would be excavated in 9 features that had been surveyed prior to construction on the Hjalladæl street in Eyrarbakki. One of the features had gone under a road and could therefore not be excavated.

In total 8 trenches were excavated, 6 of them in boundary walls and 2 in buildings

The boundary walls were all constructed with lava stones in a single or double coursed as required. Based on finds found the walls could be dated to the later part of the 19th century to the beginning of the 20th century.

In two of the test trenches were buildings from the farm Simbakot. One of the buildings was possibly an outhouse, with simple turf and rock walls with no clear floor layers. The other one was possibly a house that was lived in, because in the censuses there were two farmers living in Simbakot. There the walls were more prominent and a possible floor layer in between.

All of the archaeology that was found in the test trenches can be dated to the later part of the 19th century to the beginning of the 20th.

Mynd 44. Borgin við Rima. Ljósmynd: Stefán Hjalti Garðarsson.

8.8 Rimi/Rimakot vegna vegagerðar.	
Leyfishafi: Vala Garðarsdóttir	Fyrirtæki/stofnun: VG fornleifarannsóknir
Rannsóknarnúmer: 202407-0108	Númer ÞJMS: 2024-55
Staðsetning: A 403763 N 383485	Póstnúmer: 803 Selfoss
Vettvangsrannsókn hófst: 17.7.2024	Vettvangsrannsókn lauk: 27.9.2024
Tegund rannsóknar: framkvæmdarannsókn	Aðferð: uppgröftur

Vegna vegagerðar í landi Laugardæla austan við Selfoss var farið í fyrirbyggjandi aðgerðir vegn meintra minja sem liggja í veglínu nýs hringvegar í Sveitarfélaginu Árborg á svæði sem kallað hefur verið Rimi eða Rimakot. Rimakot var hjáleiga Laugardæla um hrið en staðsetning verið ókunn hingað til. Markmiðið með uppgræftrinum var að komast að umfangi og eðli þeirra minja sem þarna voru taldar liggja í jörðu áður en vegagerðin gat haldið áfram.

Í ljós kom vegleg fjár-/hestaborg sem aldursgreind er aftur til miðrar 13. aldar og var í notkun til fyrri hluta 18.aldar- ekki var um bæjarstæði Rimkots að ræða, en það bæjarstæði fannst þó utan svæðis og helgunarlínu framkvæmda um 250 metra austur af meintu bæjarstæði.

English Summary

Due to road construction in the land of Laugardælir a bit east of the town Selfoss, a preventive archaeological measures were taken due to alleged farmstead named Rimakot from the 16th century on site. Rimakot was a sub-lease of Laugardælir for a while but the location has been unknown until now. The aim of the excavation was to determine the extent and nature of the remins, before the road construction could continue. A substantial enclosure for livestock was revealed that dates back to the mid-13th century and was in use until the first half of the 18th century - it was not the Rimakot farmstead, however the farmstead was found outside the area about 250 meters east of the alleged farmstead.

Mynd 45. Drónamynd af rannsóknarsvæðinu á Suður-Fossi. Ljósmynd: K. Martin.

8.9 Suður Foss í Mýrdalshreppi	
Leyfishafi: Kevin Martin	Fyrirtæki/stofnun: Sjálfstætt starfandi
Rannsóknarnúmer: 202408-0115	Númer ÞJMS: 2024-68
Staðsetning: A 496847 N 325524	Póstnúmer: 871 Vík
Vettvangsrannsókn hófst: 9.9.2024	Vettvangsrannsókn lauk: 13.9.2024
Tegund rannsókna: Framkvæmdaefirlit	Aðferð: könnununarskurðir

Sjö prufuskurðir voru grafnir að Suður-Fossi með gröfu undir eftirliti höfundar vikuna 9.-13. september. Veðuraðstæður voru góðar, þurrt og sólskin. Prufuskurðirnir voru staðsettir yfir allt framkvæmdasvæðið með einn skurðinn (Skurður 4) sem beint var sérstaklega að túngarðinum (3117-01). Skurðir 1, 2, 3, 5, 7 samanstóðu af náttúrulegum jarðlögum með greinanlegum öskulögum (tephra layers). Engar fornminjar fundust. Skurður 4 var grafinn í gegnum fyrrum skráðan túngarð (3117-01). Túngarðurinn var skrásettur og út frá því að bygging hans er yfir tveimur öskulögum má áætla að hann sé yngri en frá 1918 út frá öskulagi úr Kötlugosi. Í skurði 6 fundust brot úr veggflís, járnnaqli, stálvír og timburleifar. Þessir munir eru líklega leifar af munum sem hafði verið hent niður brekkuna frá nálægum framkvæmdum um miðja 20. öld. Þessir munir voru ekki varðveittir þar sem þeir eru nútímamunir og teljaat ekki til fornleifa.

English Summary

Seven archaeological test trenches were dug at Suður-Foss with an excavator under the supervision of the author during the week 9-13 September. Weather conditions were good, dry and sunny. The test trenches were located around the planned construction area with one trench (Trench 4) targeting a previously registered farm boundary (3117-01). Trenches 1, 2, 3, 5, 7 consisted of natural strata with detectable ash layers (tephra layers). No antiquities were found. Trench 4 evidenced that the boundary was built over over two layers of ash, it can be estimated that it is younger than from 1918 based on the ash layer from Katla which was present. Trench 6 featured several disturbed layers with modern rubbish (steel wire, plastic, wood, piece of wall tile) which showed evidence of dumping of materials associated with a nearby building construction in the mid 20th-century.

9. Reykjanes

Mynd 46. Yfirlitsmynd af gröfum í kirkjugarðinum. Ljósmynd: Hermann Jakob Hjartarson.

9.1 Bessastaðakirkja	
Leyfishafi: Hermann Jakob Hjartarson	Fyrirtæki/stofnun: Antikva ehf
Rannsóknarnúmer: 202403-0109	Númer ÞJMS: 2024-9
Staðsetning: A 353952 N 403774	Póstnúmer: 225 Garðabær
Vettvangsrannsókn hófst: 11.3.2024	Vettvangsrannsókn lauk: 9.9.2024
Tegund rannsókna: framkvæmdarannsókn	Aðferð: uppgröftur

Fornleifarannsókn var framkvæmd við Bessastaðakirkju árið 2024 vegna endurbóta sem miðuðu að því að bæta aðgengi fatlaðra, reisa nýtt skrudhús norðan kirkjunnar og gera kjallara undir turngólfi fyrir inntök og tæknibúnað. Grafið var á fjórum svæðum frá mars til september og komu í ljós fjölmargar merkilegar minjar sem varpa ljósi á sögu kirkjunnar og umhverfis hennar.

Á svæði H, fyrir framan kirkjuna, fundust átta grafir með líkkistum, bæði barna og fullorðinna, auk tveggja tómra kista og fimm stakra höfuðkúpa. Gripir eins og leirkersbrot, múrsteinar, byssukúlur og krítarpípubrot benda til daglegs lífs og mögulegra átaka á svæðinu.

Á svæði I, inni í kirkjuturninum, fundust leifar hleðslu sem talið er að hafi verið hluti af eldri kirkjustétt, ásamt byssukúlum, leirkersbrotum og krítarpípum.

Á svæði G fannst grjóthlaðið grafhýsi frá 1785, þar sem samkvæmt heimildum áttu mæðgurnar Anna Helene Klow og Anna Wilhelmine Klow að hvíla. Hins vegar reyndust beinin í gröfunum tilheyra karlmanni (36-45 ára) og konu eldri en 45 ára, sem vekur spurningar um uppruna þeirra. Sýni voru tekin til frekari rannsókna og niðurstaðna er beðið.

Á svæði J, þar sem grafinn var skurður vegna vatnslagnar norðan kirkjunnar, fundust grafir sem ekki var hreyft við, auk leifa af líklegum kirkjugarðs vegg yngri en 1500, en gjóska úr Kötlu 1500 var í torfveggnum.

Niðurstöður sýna að kirkjugarðurinn var lengi í notkun og grafir þétt lagðar, þar sem yngri jarðsetningar voru ofan á eldri. Líkkistur af gerð C2, algengar á 18. öld, voru ríkjandi. Byssukúlur fundust bæði inni og fyrir utan kirkjuna, sem er athyglisvert. Grafhýsið vakti sérstaka athygli þar sem beinin í því reyndust ekki samsvara heimildum. Enn er beðið niðurstaðna úr frekari greiningum á beinum sem gætu varpað skýrara ljósi á aldur minjanna og hverjir þar hvíla.

English Summary

An archaeological excavation was carried out at Bessastaðakirkja in 2024 due to renovations aimed at improving accessibility for disabled individuals and constructing a new sacristy north of the church. Additionally, plans included excavating a basement beneath the tower floor for utility installations and technical equipment. Excavations took place in four areas from March to September, uncovering numerous significant artifacts that shed light on the history of the church and its surroundings.

In Area H, in front of the church, eight graves containing coffins, both of children and adults, were discovered, along with two empty coffins and five isolated skulls. Artifacts such as pottery fragments, bricks, musket balls, and clay pipe fragments suggest aspects of daily life and possible conflicts in the area.

In Area I, inside the church tower, remnants of a stone structure were found, believed to be part of an older church walkway, along with musket balls, pottery fragments, and clay pipes.

In Area G, a stone-built crypt from 1785 was discovered, where, according to historical records, the mother and daughter Anna Helene Klow and Anna Wilhelmine Klow were believed to be buried. However, the bones in the graves belonged to a man (aged 36–45) and a woman older than 45, raising questions about their identity. Samples were taken for further analysis, and results are pending.

In Area J, where a trench for a water pipeline was dug north of the church, graves were uncovered but left undisturbed, along with the remains of a likely churchyard wall. The presence of volcanic ash from the Katla eruption around 1500 within the wall indicates it was constructed after that time.

The findings show that the churchyard was in use for a long period, with graves densely arranged, as newer burials were placed atop older ones. Coffins of the C2 type, which were common in the 18th century, predominated. The discovery of musket balls both inside and outside the church is particularly intriguing. The crypt was of special interest, as the bones found did not match historical records. Further bone analysis results are awaited, which may provide a clearer understanding of the age of the remains and the identities of those buried there.

9.2 Gauksstaðir í Suðurnesjabæ	
Leyfishafi: Svavar Níelsson	Fyrirtæki/stofnun: Antikva ehf
Rannsóknarnúmer: 202409-0119	Númer ÞJMS: 2024-74
Staðsetning: A 322294 N 401417	Póstnúmer: 250 Suðurnesjabær
Vettvangsrannsókn hófst: 3.10.2024	Vettvangsrannsókn lauk: 3.10.2024
Tegund rannsóknar: framkvæmdarannsókn	Aðferð: blönduð tækni

Í stuttu máli var lítið um mannvist á þeim svæðum sem Minjastofnun Íslands fór fram á að yrðu rannsökuð vegna fyrirhugaðra framkvæmda á lóð Gauksstaða í Suðurnesjabæ.

Einn skurður var grafinn í hól 2863-1579 og var þar stutt niður á stórgrýti og klöpp. Örlítið mannvistarlag fannst þar en það reyndist þunnt og staðsett ofan við stórgrýti eða klöpp. Mannvistarlagið sjálft var rautt og gult en einnig var eitthvað af kolum í því en önnur mannvist fannst ekki í þessum hól. Erfitt var að gera greinarmun á öðrum jarðlögum í hólnum.

Tveir skurðir voru grafnir í hól 2863-1596 en engin mannvistarlög fundust þar fyrir utan einn lítinn blett þar sem var töluvert af fiskibeinum nálægt yfirborði. Í hól 2863-1596 var einnig stutt niður á klöpp og mikið um stórgrýti. Erfitt var að gera greinarmun á öðrum jarðlögum í hólnum.

Engir gripir fundust við rannsóknina.

English Summary

In short, little archaeological remains were found in the areas recommended for investigation by the Cultural Heritage Agency of Iceland on the land of Gauksstaðir in Suðurnesjabær because of future construction projects.

One test trench was excavated into hill 2863-1579 but underneath the grasslayer there was rocky debris. No significant signs of human habitations were found except for one small and thin cultural layer. The cultural layer was red and yellow with traces of ash in it. No other cultural layers were found in the hill.

Two trenches were excavated into hill 2863-1596 but underneath the grasslayer there was also rocky debris. No cultural layers were found in the hill except for one small spot where there were some fish bones near the surface.

No artefacts were found during the investigation.

10. Rannsóknir Minjastofnunar Íslands

Mynd 47. Kort með loftmynd af friðlýstum minjum í svonefndu Gerði, Blikastöðum sem sýnir staðsetningu snúða og borkjarna. // Aerial map of the scheduled monuments in Blikastaðakró with annotations of researched area.Ljósmynd: Margrét Valmundsdóttir.

10.1 Blikastaðir. Fornleifakönnun á friðlýstum minjum	
Leyfishafi: Sólrún Inga Traustadóttir	Fyrirtæki/stofnun: Minjastofnun Íslands
Rannsóknarnúmer: 202404-0174	Númer ÞJMS: 2024-18
Staðsetning: A 366147 N 410160	Póstnúmer: 270 Mosfellsbær
Vettvangsrannsókn hófst: 23.4.2024	Vettvangsrannsókn lauk: 24.4.2024
Tegund rannsókna: Vísindarannsókn	Aðferð: blönduð tækni

Markmið vettvangsrannsókna á friðlýstum minjum í svokölluðu Gerði í landi Blikastaða, Mosfellsbæ, var að komast að aldri og hlutverki þeirra en fyrirhugað er að setja upp upplýsingaskilti við minjarnar. Lengi hefur sjórinn brotið af minjunum og því talið mikilvægt að ná meiri upplýsingum um þær áður en þær hverfa alveg en hlutverk þeirra sem eftir eru er aðeins á reiki.

Í friðlýsingaskrá sem Þór Magnússon undirritar árið 1978 segir um staðinn: "Blikastaðir. Fornar rústir og grjóttgarðar frá verslunarstað eða útræði niðri á sjávarbakkanum yzt í svonefndu Gerði." Ljóst er að umræddar minjar séu a.m.k. ekki leifar af verslunarstað, en tengjast sennilega útræði á staðnum.

Snúð voru hreinsuð og teiknuð við syðra gerði A (ISN93: 366150, 410141) og tóft B (ISN93: 366150, 410159), vestanmegin, þar sem sjávarrofið er. Suðursnið á vesturenda gerðis C (ISN93 366163,410191) voru hreinsuð og teiknuð. Borkjarnar voru teknir innan gerðis A, í tóft B og innan afmarkaðs hólfs í norðausturhorni gerðis C og inni í tóft D (ISN93: 366160, 410200), alls 13 kjarnar. Mikið grjóthrun var innan tóftar D og komst borinn ekki lengra en um 45 cm. Aðrar niðurstöður borkjarnarannsóknar voru þær að varla mátti votta fyrir nokkurri mannvist í neinum þeirra, en K~1500 sást í mörgum þeirra.

Magnús Á Sigurgeirsson, jarðfræðingur, kom á vettvang og tók gjóskusýni til aldursgreiningar úr sniðum. Niðurstöður hans staðfestu grun fornleifafræðinga um aldur minjanna en ljóst er að þær eru yngri en frá árinu 1500 þar sem gjóskan K~1500 liggur 10-20 cm undir hleðslum þeirra.

Helstu niðurstöður vettvangsrannsóknar verða birtar á skiltum við minjarnar ásamt frekari upplýsingum um sögu staðarins og áhrifum sjávarrofs á minjar við sjávarsíðuna. Einnig verður gefin út uppgraftarskýrsla.

English Summary

The aim of the field research was to determine the age & role of the scheduled monuments that are located in Blikastaðir, Mosfellsbær. In the scheduled monument register the ruins are thought to be remains of a trading outpost or structures related to fisheries. For decades, coastal erosion has been a big problem in the area and therefore it is important to retrieve as much information as possible from the site before it will be swept away completely. The aim is also to install information signs for the locals and public about the site.

Profiles were cleaned and recorded of enclosures A & C, as well as of ruin B. Coring was done within the area and inside ruin B, as well as inside a small enclosure within structure C and inside a small structure, D. Total of 13 cores. Within structure B was quite a lot of stone collapse and the core stopped at depth approx. 45 cm. Overall there wasn't much to see in the cores, mainly natural windblown soil & sand, no traces of human occupation but tephra from the 1500 in situ (K~1500) appeared occasionally.

A geologist analysed tephra samples, retrieved from the profiles.

Main results are that these structures are not a trading post, but are most likely a small fishing station, or at least connected to fisheries of the locals. Dating from around 17th - 19th century. The results will be published in a final report as well as on information signs at the site.

11. Myndaskrá

Mynd 1. Rannsóknir á Íslandi árið 2024.	4
Mynd 2. Nemendur að grafa í byggingum 19 og 22. Students at work in structures 19 & 22. Ljósmynd: Sólrún Inga Traustadóttir.	5
Mynd 3. Vinnumynd- Horft upp Framnesveg.	8
Mynd 4. Yfirlitskort sem sýnir afstöðu minja innan framkvæmdasvæðis. Ljósmynd: Stefán Ólafsson / Loftmyndir ehf.	9
Mynd 5. Framkvæmdasvæðið horft í suðvestur. Ljósmynd: Helga Jónsdóttir.	11
Mynd 6. Yfirlit yfir vesturhluta byggingarreitsins. Ljósmynd: Bjarni F. Einarsson.	13
Mynd 7. Götuskápur við spennistöð í Viðey. Ljósmynd: Margrét Björk Magnúsdóttir.	14
Mynd 8. Skurðir á svæðum A-D í heimatúni og bæjarhól að Jörfa á Kjalarnesi í ágúst 2024. Tóft 52 fannst í skurðum 19- 21 í norðvesturhluta túns (blár ferhyrningur). Ljósmynd: Eva Bryndís Ágústsdóttir.	16
Mynd 10. Botn könnunarskurðarinn. Mögulegt eldstæði frá fyrstu tíð að koma í ljós. Ljósmynd: Vala Garðarsdóttir.	19
Mynd 11. Drónamynd af rannsóknarsvæðinu á Hömrum. Ljósmynd: K. Martin.	20
Mynd 12. Drónamynd af svæðinu við lok rannsókna. Horft í norðaustur. Ljósmynd: Hildur Gestsdóttir.	21
Mynd 13. Verið að hnitsetja borkjarna. Ljósmynd: Gylfi Björn Helgason.	23
Mynd 14. Yfirlitsmynd yfir profuskurðina tvo sem grafnir voru í íbúðahúsalóð B. Ljósmynd: Svavar Nielsson.	25
Mynd 15. Í Frásögur um fornaldarleifar segir að fáeinar "grafir steinsettar" finnist "hjá Grjóta sunnan til Steingrímsfjörð í Óss landeign" (1983:438). Horft í norðaustur á eina meintu gröfina. Minjarnar eru í stórhættu vegna landbrots. Ljósmynd: Einar Ísaksson.	26
Mynd 16. Skurður tekið í N. Ljósmynd: Margrét Hrönn Hallmundsdóttir.	28
Mynd 17. Yfirlit við lok rannsókna af rannsóknarsvæði. Ljósmynd: Margrét Hrönn Hallmundsdóttir.	29
Mynd 18. Yfirlitsmynd af uppgriftarsvæðum á Þingeyrum. Ljósmynd: Jakob Orri Jónsson.	31
Mynd 19. Loftmynd af uppgriftarsvæðinu á Hjallanesi á sólríkum degi. Ljósmynd: Lísabet Guðmundsdóttir.	32
Mynd 20. Loftmynd af uppgriftarsvæðinu á Kotinu. Ljósmynd: Cody Roush.	34
Mynd 21. Unnið við jarðsjármælingar á kirkjugarði í túni á Skúfsstöðum í Hjaltadal, horft í suður. Ljósmynd: Guðný Zoëga.	36
Mynd 22. Þóra Hallgrímsdóttir and Ásta Viðarsdóttir excavating the midden. Looking SE. Ljósmynd: Brenda Prehal.	38

Mynd 23. Staðsetningarkortið sýnir minjar sem skráðar voru á vettvangi, staðsetningu sniða og roflínu eins og hún var skráð 2023. Ljósmynd: Loftmyndir/Stefán Ólafson.	40
Mynd 24. Uppgriftarsvæðið á Hofstöðum við lok rannsókna. Norður er upp. Ljósmynd: Hildur Gestsdóttir.	41
Mynd 25. Yfirlit yfir könnunarskurð. Ljósmynd: Hermann Jakob Hjartarson.	43
Mynd 26. Snið í garð í landi Stóru Hámundastaða. Forn? Ljósmynd: Svavar Nielsson.	45
Mynd 27. Suðursnið könnunarskurðar. Ljósmynd: Indriði Skarphéðinsson.	46
Mynd 28. Torfveggur, snið-horft til suðurs- V1477 og H1300 gjóskulög sjást vel í sniðinu. Ljósmynd: Vala Garðarsdóttir.	48
Mynd 29. Horft til SA yfir klömbrutorfvegg í skála frá 10. öld að Arnórstaðaseli. Ljósmynd: Rannveig Þórhallsdóttir.	49
Mynd 30. Svín, hundur eða björn? Leikfang úr gjóskubergi. Ljósmynd: Knut Paasche.	51
Mynd 31. Nútíma viðarbútur í ruslalagi. Ljósmynd: Rannveig Þórhallsdóttir.	53
Mynd 32. Tvær holur í eldri skálanum. Sú sem nær er gæti verið lýsisgerðarhola (Stafr. myndir 2024-19-616. Mót V). Ljósmynd: Bjarni F. Einarsson.	54
Mynd 33. Norðursnið á könnunarskurði á byggingarreit 1. Ljósmynd: Atli Rúnarsson.	56
Mynd 34. Yfirlitsmynd af könnunarskurðunum tveim í Fagradal. Ljósmynd: Indriði Skarphéðinsson.	57
Mynd 35. Horft yfir könnunarskurð til norðurs. Íbúðarhúsið í Fjóluhvammi 2. í bakgrunni. Ljósmynd: Indriði Skarphéðinsson.	59
Mynd 36. Jarðlög í könnunarskurði, mynd tekin í vestur. Ljósmynd: Guðný Zoëga.	61
Mynd 37. Horft til suðausturs yfir framkvæmdasvæðið, skurðir vinstra megin fyrir miðri mynd. Ljósmynd: Guðný Zoëga.	63
Mynd 38. Drónamynd af svæðinu við lok rannsókna. Horft í norðaustur. Ljósmynd: Hildur Gestsdóttir.	65
Mynd 39. Nemendur og kennari við vinnu á uppgriftarsvæðinu. Horft til suðausturs. Ljósmynd: Angelos Parigoris.	67
Mynd 40. Horft niður á uppgriftarsvæðið, suðurendi svæðisins er efst á myndinni. Ljósmynd: Ragnheiður Gló Gylfadóttir.	69
Mynd 41. Drónamynd af rústunum í Arfabót að lokinni rannsókn. Ljósmynd: Bjarni F. Einarsson.	71
Mynd 42. Horft til suðurs yfir Framtúnið á Keldum. Ljósmynd: Ármann Guðmundsson.	72
Mynd 43. Yfirlit yfir hið meinta bæjarstæði þegar rannsókn er að hefjast. Ljósmynd: Bjarni F. Einarsson.	74

Mynd 44. Yfirlitsmynd af könnunarskurðum sem gerðir voru vegna fyrirhugaðra gatnaframkvæmda við Hjalladæl á Eyrarbakka. Ljósmynd: Atli Rúnarsson.	75
Mynd 45. Borgin við Ríma. Ljósmynd: Stefán Hjalti Garðarsson.	77
Mynd 46. Drónamynd af rannsóknarsvæðinu á Suður-Fossi. Ljósmynd: K. Martin.	78
Mynd 47. Yfirlitsmynd af gröfum í kirkjugarðinum. Ljósmynd: Hermann Jakob Hjartarson.	79
Mynd 48. Kort með loftmynd af friðlýstum minjum í svonefndu Gerði, Blikastöðum sem sýnir staðsetningu sniða og borkjarna. // Aerial map of the scheduled monuments in Blikastaðakró with annotations of researched area. Ljósmynd: Margrét Valmundsdóttir.	82